

Útmutató a Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez

**Földművelésügyi Minisztérium
Környezetügyért Felelős Helyettes Államtitkárság
Természetmegőrzési Főosztály
2018. február
(a 2013-ban elfogadott útmutató átdolgozott változata)**

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
I. Natura 2000 fenntartási terv.....	7
1. A terület azonosító adatai	7
1.1. Név	7
1.2. Azonosító kód.....	7
1.3. Kiterjedés	7
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	7
1.5. Érintett települések	8
1.6. Egyéb védettségi kategóriák	8
1.7. Tervezési és egyéb előírások	9
2. Veszélyeztető tényezők.....	11
3. Kezelési feladatok meghatározása	13
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	13
3.2. Kezelési javaslatok	13
3.2.1. Élőhelyek kezelése	15
3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés	24
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések	25
3.2.4. Kutatás, monitorozás	25
3.2.5. Mellékletek	26
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében	27
3.3.1. Agrártámogatások.....	28
3.3.2. Pályázatok	29
3.3.3. Egyéb	29
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja	29
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök	30
3.4.2. A kommunikáció címzettjei	30
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel	30
II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció	31
1. A tervezési terület alapállapot jellemzése	31
1.1. Környezeti adottságok	31
1.1.1. Éghajlati adottságok	31
1.1.2. Vízrajzi adottságok	31
1.1.3. Talajtani adottságok	31
1.2. Természeti adottságok	31
1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek	31
1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	33
1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok.....	34
1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok.....	36
1.3. Területhasználat	36
1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás	36
1.3.2. Tulajdoni viszonyok	36
1.3.3. Területhasználat és kezelés	36
2. Felhasznált irodalom	37
3. Térképek	37
Javasolt irodalom, hasznos linkek	39
Mellékletek	40

Bevezetés

A Natura 2000 fenntartási tervek célja, tartalma, jogszabályi háttere:

A Natura 2000 fenntartási tervek az élőhelyvédelmi irányelv¹ alapján kijelölt Natura 2000 területek kijelölésének alapjául szolgáló közösségi jelentőségű fajok és élőhelytípusok (a továbbiakban: jelölő értékek) hosszú távú megőrzését, a területek és jelölő értékek kedvező állapotának fenntartását biztosítják. A tervek az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikk (1) bekezdésével összhangban minden olyan intézkedést, javaslatot tartalmaznak, amely a fenti cél elérését és fenntartását támogatja.

6. cikk (1) bekezdés: „A tagállamok meghozzák a szükséges intézkedéseket a különleges természetmegőrzési területek védelmére, ha kell, olyan kezelési tervek megalkotásával, amelyek kifejezetten a területre vonatkoznak vagy egyéb tervek részeként, továbbá a megfelelő jogszabályi, hatósági, vagy szerződéses intézkedéseket....”

A természetvédelmi célkitűzéseket és a hozzá rendelt intézkedéseket a terület hivatalos jóváhagyását követő 6 éven belül (élőhelyvédelmi irányelv 4. cikk (4) bekezdés), a különleges természetmegőrzési területté nyilvánítással együtt kell meghatározni. Az Európai Bizottság a fenntartási tervek készítését szorgalmazza, ugyanakkor a tervek, a 6. cikk (1) bekezdés alapján, csupán az egyik lehetséges eszköz, a tervekkel egyenértékű más eszköz is elfogadott. A Natura 2000 hálózattal kapcsolatos hazai szabályozás alapját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Natura kormányrendelet) adja, melynek 4. §-a nevesíti a Natura 2000 fenntartási tervet, mint a Natura 2000 területek kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzését, fenntartását, valamint helyreállítását szolgáló intézkedéseket megállapító terv. A Natura kormányrendelet meghatározza a fenntartási terv tartalmi és formai követelményeit (13. sz. melléklet), azt, hogy a tervet a készítés során kivel kell egyeztetni, valamint kimondja, hogy a terv a kezelésre vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg. A Natura 2000 fenntartási tervek önálló dokumentumok, de a benne foglalt intézkedések más tervek részét is képezhetik pl. természetvédelmi kezelési terv, más természetvédelmi célú terv.

A hazai gyakorlatban a Natura 2000 fenntartási tervek olyan egyedi tervezési dokumentumok, amelyek a terület aktuális állapotához, a jelölő értékekhez, gazdálkodási szokásokhoz és lehetőségekhez igazodva terület-specifikus módon és a gyakorlatban is alkalmazható szinten fogalmazzák meg a Natura 2000 területre vonatkozó általános természetvédelmi célkitűzéseket és a hozzájuk rendelhető intézkedési javaslatokat, szabályokat. A tervek a Natura 2000 területek hivatalos adatlapján (standard data form – SDF) meghatározott célok és intézkedések kibontásának tekinthetők.

A Natura 2000 fenntartási tervek a Natura 2000 rendelet 13. sz. mellékletében megadott tartalmi és formai követelmények szerint összefoglalják a védendő (jelölő) értékeket és a megőrzésüket biztosító természetvédelmi célkitűzéseket, a jelölő értékeket veszélyeztető tényezőket, valamint a jelölő értékek megőrzése, a veszélyek mérséklése vagy megszüntetése érdekében szükséges gazdálkodási válaszokat és egyéb kezelési javaslatokat, valamint a megvalósításuk lehetséges eszközeit.

A tervezés főbb lépései, folyamata:

A tervezés a terület adottságainak (pl. környezeti, éghajlati, vízrajzi, természeti), a jelölő értékek élőhelyének, állományának, aktuális állapotának feltárásával, a területhasználati

---

¹ A természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről szóló 92/43/EGK irányelv

módok és gyakorlat megismerésével és értékelésével, valamint a veszélyeztető tényezők azonosításával és a jelölő értékekre gyakorolt hatásainak értékelésével indul. A területekről élőhelytérkép is készül, amely a jelölő értékek előfordulásával együtt a kezelési egységek lehatárolásának alapját adja. Az előkészítő lépések részét képezi az érintettek feltárása is. Az előkészítés általában egy évet vesz igénybe, de a nagyobb területek esetében ez több éves folyamat is lehet.

Az adottságok és alapadatok feltárása után, a célkitűzések meghatározása, a kezelési egységek lehatárolása és a kezelési javaslatok megfogalmazása történik. A terv első változatát a tervkészítő közzéteszi, amelyre észrevételt minden érintett tehet. Az észrevételek feldolgozását követően elkészült második tervváltozatot nyilvános fórumon mutatják be és vitatják meg. A fórumon elhangzottak alapján, illetve a további észrevételek alapján véglegesítik a tervet, amelyet elfogadásra benyújtanak a Szakmai Bizottság részére.

A Natura 2000 fenntartási tervek jóváhagyása, időbeli hatálya:

A terveket a Natura 2000 területek fenntartási tervei szakmai bizottsága (a továbbiakban: Szakmai Bizottság) döntése szerint, a természetvédelemért felelős miniszter megbízása alapján eljárva, a természetvédelemért felelős helyettes államtitkár hagyja jóvá. A Szakmai Bizottságban a Natura 2000 területek kezelésében érintett valamennyi szakterület (pl. mezőgazdaság, erdészet, halászat, támogatásokért felelős minisztérium) képviselője jelen van, így biztosítva, hogy a tervek az érintett szakterületek számára is ismertek, elfogadhatók és megvalósíthatók legyenek. A Szakmai Bizottság a döntése során a tervek Natura kormányrendeletnek és a jelen útmutatónak való megfelelését, valamint a megvalósíthatóságát is vizsgálja.

A tervek időbeli hatályát jogszabály nem határozza meg. A tervek javasolt érvényességi ideje a többi tervtípushoz is igazodik. A terveket akkor szükséges felülvizsgálni, ha a megalapozó adatokban vagy természeti állapotban történt változások azt indokolják. A megalapozó ökológiai adatokat rendszeresen össze kell vetni a Natura 2000 adatlapokkal és az uniós jelentéssel is. A felülvizsgálatot kezdeményezheti a természetvédelemért felelős minisztérium vagy a természetvédelmi kezelésért felelős szerv is. A felülvizsgált tervek elfogadása a fenti ügymenet szerint történik.

A Natura 2000 fenntartási tervek helye a tervek rendszerében és viszonya a többi tervhez:

A tervek olyan önálló tervezési dokumentumok, amelyek a célok és intézkedések összefoglalásával megalapozzák a Natura 2000 területek kezelését. Stratégiai jellegű dokumentumoknak tekinthetők, amelyek önmagukban nem kötelező érvényűek, a benne foglalt intézkedések jogszabályokon (pl. Natura kormányrendelet, a természet védelméről szóló törvény, erdőtörvény, támogatási jogszabályok), más, kötelező érvényű terveken (pl. természetvédelmi kezelési terv, körzeti erdőterv) vagy szerződéseken keresztül (pl. haszonbérleti szerződések, egyedi megállapodások) érvényesülnek. Ez azt is jelenti, hogy az elfogadott Natura 2000 fenntartási tervekben foglalt célkitűzéseket és intézkedési javaslatokat a kötelező érvényű tervek készítésénél figyelembe kell venni az adott tervtípusnak megfelelő részletezettséggel és módon.

A Natura 2000 fenntartási tervek gyakorlati haszna, alkalmazása:

A Natura 2000 fenntartási tervek a bennük foglalt célok, intézkedések révén irányadó és alapvető dokumentumként szolgálnak a természetvédelmi kezelő részére a Natura 2000 területek kezelése során, de ugyanígy a Natura 2000 területen kezelést végző egyéb szakterületek számára is. A tervek egyértelmű iránymutatást adnak valamennyi területhasználó számára is, mivel megadják a megőrzendő értékeket, a kezelési, gazdálkodási

és területhasználati lehetőségeket (szabadon végezhető, feltételekkel végezhető, tilos), így minden érintett számára ismertté válnak a területek értékei és a megőrzésüket szolgáló kezelési javaslatok. Ez utóbbi segíti, hogy a tervek nyílt tervezési folyamatban készülnek, azok az érintettek számára már a tervezési folyamatban megismerhetők, valamint a tervezés során kötelezően alkalmazott kommunikációs eszközök (pl. nyilvános közzététel, fórum) révén a véleménynyilvánításra, a tervkészítővel való közvetlen egyeztetésre is lehetőség van. A területhasználók véleményének megismerése fontos lépés ahhoz, hogy a tervek a területi adottságokhoz illeszkedőek és a gyakorlatban is alkalmazhatók legyenek.

A jelen útmutató célja, szerkezete:

Az útmutató célja a fenntartási tervek készítésének támogatása, az egységes szerkezetű és tartalmú tervek készítésének elősegítése. Az útmutató a Natura kormányrendelet 13. sz. mellékletének megfelelő fejezeti felosztás szerint tárgyalja, hogy az egyes részeket milyen tartalmi és módszertani elvek szerint kell megírni. A tartalmi leíráson túl példákat is bemutat a könnyebb értelmezhetőség kedvéért. Fontos kiemelni, hogy tekintettel arra, hogy a célkitűzések és az intézkedések meghatározása is a különleges természetmegőrzési területekre (az élőhelyvédelmi irányelv alapján élőhelyekre és nem madárfajokra kijelölt területek) vonatkozik, az útmutató is elsődlegesen e területtípusra készülő tervekhez ad iránymutatást, ezekre készült. A madárvédelmi kérdésekre csak részlegesen tér ki, elsősorban a különleges természetmegőrzési területeknek a különleges madárvédelmi területekkel átfedő területrészei vonatkozásában ad javaslatot, hogy a madárvédelmi szempontok miként veendők figyelembe, hogy kell a prioritásokat meghatározni. Kifejezetten a különleges madárvédelmi területek tervezésére nem szolgál, bár ilyen területtípusra is készülnek tervek. Ilyen esetben a jelen útmutató iránymutatásait a területtípusra specifikus eltérésekkel javasolt alkalmazni.

Tartalmi követelmény:

A fejezetek számozása és címe – az útmutatóban külön jelzettektől eltekintve – teljes mértékben kövesse a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Natura kormányrendelet) 13. mellékletét, az egyes fejezeteken belül azonban lehetnek további alfejezetek.

A tervezés során elsőként a megalapozó dokumentációt kell elkészíteni, és erre alapozva a tervet megírni.

A terv részt úgy kell megírni, hogy az minden szükséges információt tartalmazzon, mert egyeztetésre és nyilvánosságra a fenntartási tervek kommunikációja során csak ez kerül, tehát a megalapozó dokumentáció nélkül is érthetőnek kell lennie.

Általános szempontok:

A megalapozó dokumentációban az adott tervezési terület adottságai, körülményei szempontjából nem releváns fejezeteket nem kell kidolgozni, hiszen a terület jellegétől (pl. egyes területhasználati típusok megléte vagy hiánya) és tervtípustól (pl. honvédelmi területre készülő terv) függően változhat a fenntartás, kezelés szempontjából fontos információk köre. A fejezetcím azonban szerepeljen az anyagban és szöveges magyarázat kerüljön alá, hogy miért nincs kitöltve (ne az szerepeljen, hogy „Nincs.”, „Nem releváns” stb.).

A terv és a megalapozó dokumentáció (kiemelten az előbbi) megfogalmazásában olyan legyen, amely egy nyilvánosságra kerülő anyagtól elvárható: például a kritikai, illetve a hiányosságokra vonatkozó kijelentéseket kérjük mellőzni.

A dokumentációt kérjük mindig helyesírási szempontból ellenőrizni, hogy elütések, vesszőhibák, nem egységes betűtípusok, értelmetlen mondatok ne szerepeljenek benne.

A dokumentációkban kerüljük az idegen szavak használatát (pl. site, Standard Data Form), helyettük a magyar megfelelőt kérjük szerepeltetni, valamint a nem szakszerű kifejezéseket, mint „Natura 2000 program” (helyesen: Natura 2000 hálózat), invazív fajok (helyesen: inváziós fajok) kérjük mellőzni.

Kérjük következetesen alkalmazni az alábbi kifejezést: „(közösségi jelentőségű) jelölő faj / élőhely” (ha az adott tervezési területen jelölő státuszú a Natura adatlap alapján, populációs értéke/reprezentativitása A, B vagy C). Ha ez a kritérium nem áll fenn, akkor a „(kiemelt) közösségi jelentőségű faj/élőhely” kifejezés használandó.

Javasoljuk a teljes dokumentumban mind a jelölő, mind a nem jelölő fajok esetében, a magyar név után zárójelben a latin név egységes alkalmazását. Az élőhelyek (közösségi jelentőségű élőhelytípusok és Á-NÉR élőhelyek) esetén a kód mellett az elnevezést is fel kell tüntetni, a kezelési egységek leírásánál és a megalapozó dokumentációban is. Táblázatos összefoglaló esetén elég a kódokat szerepeltetni.

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

Az azonosító adatokat minden esetben a Natura 2000 területek hivatalos adatlapja (standard data form – SDF) (a továbbiakban: Natura adatlap) legfrissebb változata alapján kell megadni, amely adatbázis formában a nemzetipark-igazgatóságoknál rendelkezésre áll. A területek néhány alapadata, így a területek jelölő értékei a <http://www.termeszetvedelem.hu/> oldalon is elérhetők.

1.1. Név

A terület neve és típusa. Mindkét adatot **az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletben** szereplő besorolás szerint kell megadni.

- különleges természetmegőrzési terület (KTT)
- kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (kjKTT)
- különleges madárvédelmi terület (KMT)

Ebben a fejezetben az első említéskor kérjük kiírni a területtípus teljes nevét pl: kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület.. Utána zárójelben és a dokumentum további részében is szerepelhet a rövidítés (pl.: kjKTT). A terület típusát a Natura rendeletben szereplő besorolás szerint kell megadni.

Kerülni kell: a SAC, SPA rövidítések alkalmazását, mert ez a magyar fogalomrendszer szerint nem mindenki számára értelmezhető.

1.2. Azonosító kód

HU_-----

1.3. Kiterjedés

A tervezési terület kiterjedése hektárban, a Natura adatlapon szereplő érték, két tizedes pontossággal megadva.

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

A Natura adatlap alapján a különleges madárvédelmi területek esetében csak a jelölő madárfajokat, beleértve a vonuló fajokat is (ezek nem 1. függelékes fajok, de a Natura 2000 adatbázisban külön felsorolva szerepelnek, mint jelölők), a különleges természetmegőrzési területek esetében a jelölő élőhelyeket és jelölő állat- (nem madár) és növényfajokat kell felsorolni. Jelölő fajnak az adatlapon A, B vagy C populációs értékkel szereplő fajokat, jelölő élőhelynek az adatlapon A, B vagy C reprezentativitással szereplőket tekintjük. A kiemelt jelentőségű jelölő értékeket kérjük megjelölni és a jelölést a felsorolás alatt magyarázni, pl. *kiemelt jelentőségű jelölő faj/élőhely. A D populációs, illetve reprezentációs értékkel rendelkező fajokat és élőhelyeket nem kell feltüntetni.

Amennyiben a tervekészítés során végzett felmérések során új, az adatlapon nem szereplő faj/élőhely kerül elő, amely az állomány alapján jelölő értéknek javasolt, és a tervekészítés során (javaslatok megfogalmazása) figyelembe vették, azt is meg kell jeleníteni, mint újonnan előkerült jelölőnek javasolt érték, külön alcím alatt: „Jelölő értéknek javasolt közösségi jelentőségű élőhelyek/Jelölő értéknek javasolt közösségi jelentőségű fajok”. Ami újonnan

előkerült faj/élőhely, de állománynagysága nem szignifikáns, azaz D populációs, illetve reprezentációs értékre javasolt, azt nem kell itt felsorolni.

Fajnevek esetén egységes forma használata szükséges: magyar név, majd a tudományos név zárójelben és dőlt betűvel. A fajneveket a Natura 2000 rendelet szerint kell megadni.

pl. vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*)

1.5. Érintett települések

Az érintett települések felsorolása megyénként betűrendben. Az érintett helyrajzi számokat nem kell felsorolni, de az alábbi szöveget minden esetben szerepeltetni szükséges:

„A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.”

A jobb áttekinthetőség érdekében javasolt az adatokat az alábbi táblázat szerint bemutatni.

Település	Megye	Érintett terület		A település területének érintettsége (%)
		(ha)	(%)	
Összesen:				

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

Egyéb érintett (átfedő) Natura 2000 terület – kód, név és kiterjedés (ha), az átfedő területrész nagysága

Egyedi jogszabállyal létesített országos jelentőségű védett természeti területek – területenként külön-külön: név és kiterjedés (ha), a védetté nyilvánító jogszabály száma, a tervezési terület mekkora részét érinti (ha)

Helyi jelentőségű védett természeti területek – területenként külön-külön: település, név és kiterjedés (ha), védetté nyilvánító jogszabály száma (www.termeszetvedelem.hu tematikus keresője, illetve az önkormányzatok tájékoztatása alapján)

Ex lege védett természeti területek típusa és kiterjedése (ha)

(egyes területeken a természeti érték kiemelése is fontos lehet (pl. kaptárkövek, régészeti lelőhelyek)

Nemzetközi jelentőségű területek (Ramsari-terület, európa diploma, bioszféra-rezervátum, világörökségi helyszín, geopark) felsorolása

Országos ökológiai hálózat övezete: a tervezési területet az országos ökológiai hálózat övezetének melyik része és hány %-ban érinti (az Országos Területrendezési Tervben rögzített övezeti megnevezést, azaz az *Országos ökológiai hálózat övezet kifejezést* kérjük használni).

A jobb áttekinthetőség érdekében javasolt az adatokat az alábbi táblázat szerint bemutatni (a kitöltött adatok példaként szolgálnak).

Típus	Kód	Név	Átfedés (ha)	Átfedés (%)	Kapcsolódó jogszabály száma
Helyi jelentőségű védett természeti terület	9/8/TT/75	Tőzegmohás láptavak (Egerbakta)	731,71	27.8%	12/2007. (XII.13) Önk. rendelete
Helyi jelentőségű védett természeti terület	9/23/TT/78	Bátori Nagyoldal	1,09	0,04%	Nem lett megerősítve a védetté nyilvánító határozat a dereguláció során
<i>ex lege</i> láp	-	Egerbakta 018/16 hrsz	-		A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény Vidékfejlesztési Értesítő 2012. évi I. száma
ökológiai hálózat magterület övezete	MT	-	354 ha	13,6%	Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény

1.7. Tervezési és egyéb előírások

Azoknak a terveknek a felsorolása, amelyek a területre vonatkozóan a közösségi jelentőségű jelölő értékek szempontjából is releváns előírásokat fogalmaznak meg. A tervek előírásainak elemzését a megalapozó dokumentáció 1.3.3. fejezete, az erre épülő javaslatokat pedig a 3.2. Kezelési javaslatok fejezet tartalmazza. Itt pontos hivatkozással (kihirdető jogszabály száma, évszám, érvényességi idő, egyéb releváns adat) csak a tervek felsorolása szükséges. Ha kódokat szerepeltetnek (pl. vadgazdálkodási tervek esetén), ki kell írni, hogy a kód mit jelent.

Természetvédelmi kezelési tervek:

- Jogszabályban kihirdetett természetvédelmi kezelési terv az érintett védett természeti területre: hivatkozás a jogszabályra (kihirdető jogszabályon, az 1990 előtt védetté nyilvánított területek esetében a deregulációs rendelet is).
- Ha készült már kezelési terv dokumentáció, de még nincs jogszabályban kihirdetve a természetvédelmi kezelési terv, az alábbi szükséges figyelembe venni:
  - a természetvédelmi kezelési tervek készítéséről, készítőjéről, tartalmáról szóló szabályok első ízben 2001-ben jelentek meg. Az ezt megelőzően elkészült kezelési terv dokumentációkra nem javasolt hivatkozni. Ha a terv készítője ezeket, mint szakmai előzményeket szükségesnek tartja megemlíteni, kérjük feltüntetni, hogy ezen dokumentációk elkészítése még a kezelési terv dokumentációkra vonatkozó egységes követelményrendszer hatályba lépése előtt történt.

Településrendezési eszközök: szabályozási terv és helyi építési szabályzat (ÖK rendelet száma, csak a hatályos szerepeltetése) (az elfogadott tervek megadásához az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) nyújt segítséget, elérhetősége: <https://www.teir.hu/>)

Erdőterv-rendelet: jogszabály és körzet megadása

Körzeti erdőtervek (új és régi típusú): törzskönyvi szám, körzet, érvényesség időszaka (minden esetben ilyen formában: 2013. január 1. - 2023. december 31.)

Tájegységi vadgazdálkodási tervek és vadgazdálkodási üzemtervek: területek kódszáma, jóváhagyó határozat száma, érvényesség időszaka (az Országos Vadgazdálkodási Adattár alapján (<http://ova.info.hu/ujvgtajak.html>))

Halgazdálkodási tervek: halgazdálkodási vízterület azonosítója, jóváhagyó határozat száma, érvényesség időszaka

Vízgyűjtő-gazdálkodási terv: vízgyűjtő-egység kódja neve, amelybe a terület tartozik, függetlenül attól, hogy van-e vízterület a területen, terv kelte, érvényessége (<http://www.vizugy.hu/index.php?module=vizstrat&programelemid=149> alapján)

Világörökségi kezelési terv vagy tervezet

Egyéb tervek (csak ha a tervhez tartozó releváns információt tartalmaz, pl. fejlesztési tervek, kistérségi környezetvédelmi terv) – ha a fenntartási terv egy korábbi felülvizsgálata, akkor a korábbi tervet is szükséges hivatkozni

2. Veszélyeztető tényezők

A veszélyeztető tényezők listája 2017-ben a jelentési adatlapok harmonizálásának folyamata eredményeként változott. Az új lista részletesebb és jobban értelmezhető kategóriarendszert tartalmaz (1. melléklet). A veszélyeztető tényezőket az új lista és kódrendszer szerint kell megadni, ami nem feleltethető meg a régebbi listának egy az egyben, de a tartalom szerint, a Natura adatlapon szereplő tényezőknek megfelelő a listából kiválasztható. Az új lista a Natura adatlapokon még nincs átvezetve, de a 2017-ben induló tervezésnél már ezt kell használni.

A veszélyeztető tényezőként a Natura adatlapon szereplőknek megfeleltethető, új lista szerinti tényezőket kell megadni. A tervezési területre vonatkozóan csak a legrelevánsabb veszélyeztető tényezőket kérjük megadni. Javasolt az összesen 20 tényezőt és ebből az 5 nagy jelentőségűt nem túllépni. A nagyobb területek és nagyszámú jelölő érték esetében ez valószínűleg nem tartható, de ebben az esetben is kérjük szem előtt tartani, hogy csak a legfontosabbak szerepeljenek, és olyan kategóriát kell választani, amely több érték esetében is megadható, kerüljük a nagyon specifikus, csak egy adott értékre vonatkozó tényező megadását. A hatások leírásánál lehetőség van kifejtésre, ahol ez az információ megadható, nem javasolt ezért külön kategória alkalmazása. Természetesen az aktuális helyzet alapján az adott területre a Natura adatlapon felüli, új veszélyeztető tényező is beírható, illetve ha egy veszélyeztető tényező már nem releváns, akkor az elhagyható.

Táblázatos összefoglalása annak, hogy az egyes korlátozó vagy veszélyeztető tényezők hogyan és milyen jelölő vagy jelölőnek javasolt értékekre hatnak. Az értéket, amire az adott tényező hatással van, mindig meg kell nevezni az általános szempontoknál írt módon.

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Érintett terület aránya a jelölő érték szempontjából (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
-----	----------------------------	--	--	---

Az érintett terület arányát a jelölő vagy jelölőnek javasolt értékek szempontjából értelmezzük, azaz a %-os arány az értékek előfordulási/élőhelyét érintő területi arányt jelenti. A veszélyeztető tényezőknél a jelenleg hatókon túl **külön kell ismertetni** az adott Natura 2000 területre **kívülről érkező és a jövőbeli potenciális hatásokat**. E kategóriák esetében is a listából kell választani. Potenciális hatásnak kell tekinteni a területen már tapasztalható, de az értékekre jelenleg még hatást nem gyakorló, de a jövőben potenciálisan azzá váló, vagy a területen tapasztalt területhasználati változások, fejlesztések alapján várhatóan a közeljövőben fellépő hatást.

Lényeges, hogy az itt megjelenített veszélyeztető tényezőket a terv más fejezeteiben és a megalapozó dokumentációban hivatkozottakkal összhangba kell hozni. Tehát a 2. táblázatban megadott tényezők, illetve élőhelytípusok/fajok, amelyekre az adott tényező hatással van, egyezzenek meg például a 3.2.3. Fajvédelmi intézkedések fejezetben megadott információkkal, illetve a megalapozó dokumentációban az élőhelytípusok/fajok jellemzését megadó táblázat veszélyeztető tényező részével.

Amennyiben egy adott veszélyeztető tényező több közösségi jelentőségű jelölő értéket érint, egy sorba kérjük összevonni, ugyanaz a kód ne szerepeljen többször. Ilyen esetben az érintett terület és a jelentőség tekintetében is egy átlagértéket kérünk feltüntetni.

Ha az adott tényező több értékre azonos hatást fejt ki, akkor az érintett értékek felsorolása után egy magyarázatot kell adni, nem kell többször ugyanazt megismételni.

A veszélyeztető tényezőknél törekedni kell csak a legjellemzőbbek megadására. A tartalmukban nagyon hasonló tényezők (pl. az ok és okozat feltüntetése) vagy egy nagyobb kategórián belüli, hasonló tartalmú alkategóriák esetén csak a legrelevánsabb szerepeltetését javasoljuk.

Kerülni kell: a terület állapotleírását (pl. „A területen több helyen láthatók tüzeset nyomai.”), a veszélyeztető tényezők mérséklése vagy megszüntetése módjainak kifejtését, kezelési javaslatok leírását. Utóbbit a 3.2. fejezetben kell részletezni.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A terület adottságait, jellegzetességeit és (táj)történeti háttérét figyelembe véve a közösségi jelentőségű természeti értékek – kiemelten a jelölő fajok/élőhelyek – megőrzését, hosszú távú fennmaradását, természetvédelmi helyzetük javítását szolgáló célállapot és a hozzá rendelt célkitűzések rövid, általános, 2-3 mondatos stratégiai jellegű megfogalmazása. Amennyiben a terület jelölő értékei szempontjából ez releváns, klímaadaptációs célkitűzések megadása is szükséges lehet.

A célkitűzések megfogalmazásánál a Natura adatlap 4.2 pontjában tett prioritásokra és 6.3 pontjában megfogalmazott célkitűzésekre² kell támaszkodni, azokat szó szerint nem megismételve. Természetesen indokolt esetben ettől el is lehet térni, hiszen a területek aktuális állapota, illetve a változások iránya alapján a célkitűzések is aktualizálást igényelnek. A Natura adatlapon szereplő prioritásokra és célkitűzésekre lehet hivatkozni (pl. „*A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjain találhatóak.*”), de a www.termeszetvedelem.hu oldalra ne legyen utalás.

A célkitűzéseknél egyes élőhelyek/fajok kiemelhetők, mint a terület prioritásként kezelendő értékei. Itt kell kitérni arra is, ha a jelölő fajokon és élőhelyeken túl a terv más közösségi jelentőségű vagy védelemben részesülő fajt is figyelembe vesz. Természetvédelmi oltalom alatt álló területtel való átfedés esetén a nem közösségi jelentőségű védett fajok megőrzési szempontjaira is tekintettel kell lenni, a Natura 2000 célkitűzéseket ennek figyelembe vételével, az esetleges ellentmondások feloldásával kell meghatározni. Ugyanígy kell eljárni akkor is, ha a különleges természetmegőrzési területtípus átfed különleges madárvédelmi területtel. Ez esetben az átfedő területrészen a természetmegőrzési területen jelölő értéknek nem számító madárfajokat is figyelembe kell venni a célok és irányelvek megfogalmazásánál.

A tervezésnél figyelembe vett értékeknél a közösségi jelentőségű értékek szerepeljenek elől, ezt kövesse a „csak” védett természeti értékek megadása. A monitorozás ne szerepeljen célkitűzésként, mivel az kötelezettség.

Kerülni kell: „A terület ökológiai jelentősége” kifejtését, ami a megalapozó munkarészbe való, illetve a kezelési javaslatok megjelenítését, amelyeket a 3.2. fejezetben kell részletezni.

3.2. Kezelési javaslatok

Ebben a fejezetben az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikk (1) bekezdésének megfelelően valamennyi, a területek védelmi célkitűzéseinek elérését, a területek és jelölő értékeik megőrzését szolgáló javaslatot meg kell jeleníteni, az általános, valamint kezelési javaslatokon túl a jogszabályi, hatósági és szerződéses eszközöket is.

Az alábbiakban csak az intézkedési javaslatok rendszerét vázoljuk fel röviden, az egyes intézkedés típusok kifejtésére vonatkozó szempontok a 3.2.1 fejezet alatt kerülnek bemutatásra.

A) Az intézkedési javaslatok rendszerének bemutatása (1. ábra):

Az **intézkedések** alapvetően két nagy csoportot alkotnak.

Az elsőbe a **gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok** tartoznak, amelyeket általánosan, területszinten értelmezzünk, de ezek kötődhetnek kezelési egységhez is. Itt

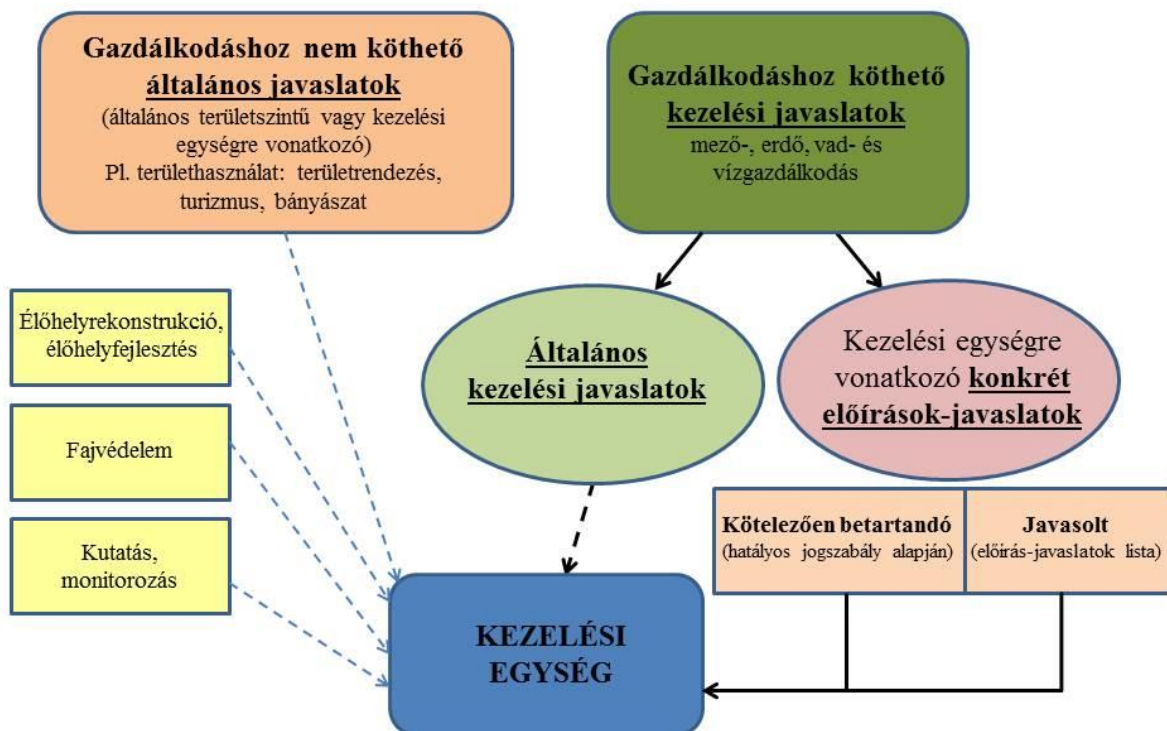
² <http://www.termeszetvedelem.hu/termeszetvedelmi-celkituzesek-prioritasok-natura-2000-teruleteken#Celkit>

jelennek meg a gazdálkodókon túli egyéb érintetteknek szóló (beruházók, fejlesztők, területrendezők, vállalkozók: ipari, turisztikai), a területhasználatra vonatkozó elvek, a kritikus pontok azonosításával (egyes tevékenységek korlátozás nélkül, feltételekkel vagy egyáltalán nem végezhető, bizonyos irányú fejlesztések nem kívánatosak).

Az intézkedések második csoportját **a gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok** adják, amelyeket minden esetben **kezelési egységhez** kell kötni. Ezek lehetnek **általános kezelési javaslatok**, vagy az adott **kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok**. Az **általános kezelési javaslatok** a gazdálkodás mikéntjére adott nem előírászerű javaslatok. Ezek a jelenlegi használathoz mérten a célállapot elérését szolgáló, a gazdálkodás módjára vonatkozó javaslatok.

Mindkét fenti főbb csoport (gazdálkodáshoz nem köthető és gazdálkodáshoz köthető) esetében megfogalmazható olyan általános javaslat, amely a Natura 2000 területen kívülre vonatkozik, amennyiben fennáll olyan kívülről ható veszélyeztető tényező, amely a terület értékeire és annak állapotára jelentős hatást fejt ki. A Natura 2000 területen kívülre vonatkozó javaslatot külön cím alatt (*A Natura 2000 terület határán kívüli területekre vonatkozó kezelési javaslatok*) kell szerepeltetni.

1. ábra: Intézkedési javaslatok rendszere

Adott területrészre vonatkozó, **kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok** alapvetően agrártámogatási programoknak megfeleltethető előírások, illetve előírás-javaslatok. Ezek lehetnek már jelenleg is jogszabályban megadott (pl. Natura 2000 gyepekre vonatkozó kompenzációs rendelet) **kötelezően betartandó** előírások, vagy a terület kedvező állapotának eléréséhez, fenntartásához szükséges, javasolt kezelési előírások, amelyeket a 2. mellékletből (előírás-javaslatok lista művelési áganként) kell választani. Megjegyezzük, hogy ezek között lehetnek olyanok, amelyek a jövőben támogatások pályázati

felhívásaiban is megjelennek, azonban csak azok vállalása esetén válhatnak kötelezően betartandóvá.

B) A 3.2. Kezelési javaslatok (az intézkedési javaslatok minden típusát kifejtő) fejezet kidolgozásának szempontjai, felépítése:

3.2. Kezelési javaslatok:

A kezelési javaslatok megalapozására vonatkozóan egy **általános bemutatást és magyarázatot** kell adni, mint például a kötelező betartandó előírások és a kezelési egységre vonatkozó konkrét előírás-javaslatok magyarázata, a kezelési egységek lehatárolásának módszere, a fejezet felépítésének ismertetése, a kezelési javaslatok meghatározásának szempontjai, külön kitérve az élőhelytípusokra és fajokra.

A bemutatás során az alábbi szöveget kérjük szerepeltetni:

„A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott kezelési javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára, megadják, hogy a jelölő értékek megőrzéséhez milyen kezelési előírás-javaslatok alkalmazása szükséges. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz. A tervkészítés időpontjában jogszabály alapján kötelezően betartandó előírásokon túli, a célokhoz illeszkedő, kívánatos kezelést megfogalmazó előírás-javaslatok iránymutatásként szolgálnak.”

3.2.1. Élőhelyek kezelése

Az élőhelykezelési javaslatok bevezetéséeként főbb élőhelytípusok szerint (erdő, gyep, szántó, egyéb) egy rövid áttekintés javasolt, amelyben a terület jellegzetességei, állapota és a célok szerepelnek. Ez tartalmazza, hogy pl. milyen főbb gyepes, erdei és egyéb élőhelytípusok vannak a területen, mekkora a kiterjedésük, milyen az állapotuk, hogy kezelik őket, nem a megalapozó dokumentációban szereplő részletezettséggel, de azokat a fő jellemzőket kiemelve, amik az elérendő célállapothoz köthetők. Ez arra szolgál, hogy a kezelési egységek kialakítása és az ott javasoltak könnyebben értelmezhetőek legyenek. Ez a leírás összhangban kell, hogy legyen a megalapozó részben adott jellemzéssel és a terv többi részében írtakkal (pl. 3.3 fejezet).

A) Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok:

A fejezet elején elsőként a gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatokat kell megadni, amennyiben azok az egész területre vonatkoznak. Kezelési egységekhez kötve is megfogalmazhatók, ebben az esetben a lentebb bemutatott, javasolt szerkezetnek megfelelően kell azokat megjeleníteni.

Amennyiben a tervezési terület nemzeti parkon belül helyezkedik el, az általános javaslatok összeállításánál javasolt figyelembe venni az adott nemzeti park övezeti besorolását³ is.

³ A nemzeti parki övezetek területe jogszabályi kihirdetésének szakmai előkészítése megkezdődött, az előzetes lehatárolások rendelkezésre állnak. Az övezetekre vonatkozó általános természetvédelmi szabályozás jogszabályi kihirdetése megtörtént a 34/2013. (XII. 29.) VM rendeletben

A területrész tulajdonviszonyai is befolyásolhatják az intézkedési javaslatok megfogalmazását, például a honvédelmi tulajdonban lévő területek esetében a természetvédelmi kezelés és hadműveleti szempontok összehangolása, ezért erre is javasolt kitérni.

Itt kell minden olyan javaslatot megjeleníteni, amelyet „*a Natura 2000 területeken azok elsődleges rendeltetésével ellentétes tevékenység nem folytatható*” elv alapján fontos kiemelni (pl. területrendezés, építésügy, közlekedés, turizmus, bányászat). Például itt lehet megemlíteni, hogy bányatelek nyitása nem támogatandó. A kiemelt konfliktusterületek esetében általános javaslat-csomagot is megadható pl. vonalas infrastruktúrákat kezelő szervek (áram- és gázszolgáltató, közútkezelő) számára, amely „*Az ingatlanok karbantartása során a természeti és táji értékek kímélete, védelme és fenntartása érdekében figyelembe veendő általános kezelési javaslatok*”-at adja meg.

Természetesen nem csak a korlátozásra, hanem a fejlesztésre vonatkozóan is lehet javaslatot tenni. A fejlesztésnek külön jelentősége legyen, hiszen a terv éppen attól terv, hogy hosszú távon is javaslatokat, felvetéseket fogalmaz meg a fejlesztésre. Ez abban az esetben is szükséges, ha pillanatnyilag erre nem áll rendelkezésre forrás. A nem gazdálkodással összefüggő, hanem a szemléletformálást, szabad idő eltöltését is segítő tevékenységek – turizmus, rekreáció – is legyenek kifejtve, amelyek akár egy későbbi projekt kidolgozásához is alapot adhatnak. Például egy meglévő tanösvény, kilátó esetén fontos leírni, hogy annak mi a funkciója, a továbbiakban is fenntartandó, felújítandó vagy bővítendő-e. Ugyanígy egyes hasznosítási formákra vonatkozóan is legyen javaslat, hogy pl. sporthorgászat térbeli vagy létszámbeli korlátozása szükséges-e a jelenlegi hasznosítás mértéke alapján.

Az általános javaslatok megfogalmazása javaslatként történjen, ne előírásként, de ezek legyenek konkrétak. A javaslatként történő megfogalmazás általános szabálya alól kivétel, ha a Natura 2000 terület átfed védett természeti területtel és az átfedő területrész vonatkozásában jelenik meg az elfogadott természetvédelmi kezelési tervben is szereplő kezelési előírás, vagy azt egyéb természetvédelmi célú jogszabály írja elő (de ilyen esetben is oda kell írni, hogy csak a védett területrészénél érvényesek). **Kiemeljük, hogy nem szükséges a kezelési terv minden kezelési előírását itt megjeleníteni, csak azt, ami a területre megfogalmazott célkitűzés miatt fontos.** Ha egyéb kezelési tervben vagy jogszabályban meglévő szabályra hivatkoznak, nem elég annyit írni, hogy „követni kell az előírásokat”, hanem konkrét javaslatot kell megfogalmazni és területszinten is beazonosítani mire vonatkozik (pl. területrendezés).

B) Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok:

Az általános kezelési javaslatokat egy adott kezelési egységre, több kezelési egységre vagy egységtől függetlenül művelési ágra is értelmezhetjük, míg a kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatokat csak a kezelési egységhez kötődően értelmezzük. A lentebb tárgyalt, egy adott kezelési egységhez kötődő javaslatok rendszerében mindkét típus megjelenik, külön alponban.

BA) A kezelési egység értelmezése és a lehatárolásra vonatkozó szempontok:

A **kezelési egység** az azonos kezelést igénylő élőhelyek, élőhely-komplexumok térben lehatárolt egysége, amelynek alapját az ÁNÉR alapú élőhelytérkép, vegetációtérkép vagy egyéb, a célhoz illeszkedő részletezettségű térkép vagy információ adja, figyelembe véve a jelölő fajok előfordulását is (aktuális és potenciális egyaránt). Az ÁNÉR élőhelyfoltok a lehatárolás alapján adják, de a végleges kezelési egységek kialakítása a területrészhez rendelhető élőhelykezelési javaslat és előírás-javaslat, valamint az egyes jelölő fajok

igényeihez igazodó kezelési javaslatcsomag egymáshoz igazításával, összehangolásával történik.

A fenti szempontokon túl a kezelési egységek határának kialakításánál – amennyiben rendelkezésre állnak – figyelembe vehetők a MePAR fizikai blokkok, a földrészletek és erdőrészletek (alrészletek) határai is. Továbbá a védett természeti területek, és NPI vagyongazdálkodásban lévő területek határai is.

A kezelési egységet a fenntartási tervekben tágabban értelmezzük, nemcsak a jelölő élőhelyek és a jelölő fajok által „használt” területrészekre kell kiterjedniük, hanem a teljes Natura 2000 területet lefedve a jelölő értékek megőrzését szolgáló egyéb területrészekre is. Például a fajok élőhelyével szomszédos, csatlakozó területrészekre, az egyes állományok közötti összeköttetést biztosító folyosókra, közösségi jelentőségű faj számára alkalmas élőhelyek védelmére, fejlesztésére, az élőhelyek esetében a potenciálisan jelölő élőhelyé alakítható fejlesztési területekre, vagy pl. a csapadékviszonyok függvényében az élőhelyek kiterjedésének és egyes fajok megjelenésének évek közti változásaiból adódóan érintett területrészekre.

Külön, egyéb kezelési egységként javasolt lehatárolni azokat a területrészeket, amelyek a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek megőrzése szempontjából közvetlen jelentőséggel nem bírnak, ugyanakkor azok megőrzése és fenntartása szempontjából közvetve mégis fontosak lehetnek. Lehatárolhatók külön kezelési egységként akár pl. a területen található víztárolók, utak, beépített területek, iparterületek, állattartó telepek, tanyák, árkok is.

A tervek gyakorlati megvalósíthatósága érdekében törekedni kell a nagyobb területű kezelési egységek kialakítására, amelyen belül van lehetőség pl. egyes fajok speciális igényeihez igazodó kiegészítésekre, vagy a változó környezeti viszonyokhoz igazodó élőhelykezelés szempontjainak kifejtésére. Tehát a kezelési egység és a hozzá rendelt kezelési típus kialakításánál arra törekszünk, hogy az a lehető legtöbb faj és élőhelytípus számára kedvező legyen, a gazdálkodási lehetőségekre, realitásokra is figyelemmel, mintegy kezelési keretet adva.

Az erdők esetében a kezelési egységek kialakításánál alapvetően az élőhelytípust kell alapul venni. Egy adott kezelési egységen belül azonban külön pontokba érdemes rendezni a javaslatokat az állományok kora, az erdőtervben foglalt kezelési módja szerint. A fiatal állományokat (1-20(30) év) is külön pont alatt javasolt tárgyalni, mint potenciális közösségi jelentőségű élőhelyek.

Külön kezelési egységként határolandók le azok a területrészek, amelyek a **jelenlegi területalapú támogatási rendszerben nem tartoznak a hasznosított mezőgazdasági területbe (HMT)**. Ilyenek a vonalas szegély-élőhelyek (fasorok, mezsgyék), valamint a nádasok, mocsarak, halastavak és vízállásos területek. Ezek az ökológiai (folytonos és megszakított folyosók) jelentőségükön túl, azért is fontosak, mert sok esetben jelölő élőhelyeket jelentenek. Egy részükön nincs tényleges gazdálkodás, másik részükön folyik gazdálkodás, de az nem támogatható. A jövőbeli támogatási rendszerben teremthető meg ezek támogathatósága külön forrás biztosításával vagy HMT-vé minősítésükkel.

BB) A kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok módosításának eljárásrendje:

A 2. mellékletben szereplő előírás-javaslatok tekintetében a fenntartási tervnek lehetőséget kell teremtenie a területek adottságaihoz és igényeihez illeszkedő egyedi kezelési előírások-javaslatok megadására is, ezért a 2. mellékletben szereplő előírás-javaslatokon túl új előírás-javaslatok is megfogalmazhatók. Amennyiben új előírás-javaslat kerül megfogalmazásra a tervben, azt minden esetben előzetesen jelezni kell a természetvédelemért felelős minisztériumnak (a továbbiakban: minisztérium). Az új javaslatot az érintett főosztályok

megvitatják és a döntésről, azaz hogy a javaslat felkerül-e a 2. mellékletben szereplő listára, visszajeleznek a tervekészítő számára. Ha a minisztérium döntése alapján az új előírás-javaslat nem kerül fel a listára, javaslatot tesz a felvetés kezelésére.

Az előrehaladási jelentések, illetve az előzetes egyeztetésre küldött dokumentumok esetében elegendő az új előírás-javaslatot újként jelezni, a benyújtásra kerülő tervben azonban már az új kóddal kell szerepeltetni az előírás-javaslatot, amennyiben az a minisztérium által elfogadásra került, vagy a minisztérium egyéb javaslata szerint kell eljárni.

Új kezelési előírás-javaslatra vonatkozó felvetés megtétele előtt kérjük elsőként megvizsgálni, hogy a meglévő előírás-javaslatok, illetve azok kombinációja nem jelent-e megoldást. Például az időjárási körülményekhez alkalmazkodó kaszálási és legeltetési rend kialakítása a legeltetési terv (GY59) és kaszálási terv (GY79) előírás-javaslatok, illetve eltérő legeltetési sűrűségekre vonatkozó javaslat esetében a GY44 előírás-javaslattal kezelhető.

A minisztérium a döntései alapján az előírás-javaslat listát frissíti, és azt a tervezők számára elérhetővé teszi.

BC) Általános szempontok a gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok kidolgozására:

A gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatoknak és a kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatoknak az aktuális, természetbeni állapothoz és használathoz, valamint a helyi adottságokhoz és szokásokhoz kell igazodnia és összhangban kell lenniük (azok szigorúságát is beleértve) a területrész – pl. a kezelési egység értelmezésénél felsorolt – rendeltetésével.

A kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok csak az egyik eleme és nem feltétlen a legfontosabb és leghangsúlyosabb része a gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatoknak, amely alapvetően azt a célt szolgálja, hogy a jövőbeli támogatási rendszer és programok megalapozásához adatokat szolgáltatson. Akár a teljes területre megfogalmazott, vagy kezelési egységhez kötött javaslatok esetében a hangsúlyt a célállapotról és az ahhoz köthető kezelési és intézkedési javaslatokra kell helyezni, ez nem maradhat el, az előírás-javaslat soron kívül is egyértelműnek kell lennie, hogy az adott kezelési egységben milyen gazdálkodás és tevékenységek folytathatók, mi a célállapothoz igazodó kívánalom. A kezelési egységre vonatkozó konkrét előírás-javaslatok a fenti kifejtést csupán megerősítik, kiegészítik.

A gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatoknál alternatívákat is meg lehet adni. Amennyiben fontosnak tartja a tervező a jelenleg még nem megvalósítható, de ideálisnak tartott kezelést is meg lehet fogalmazni.

A gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatokat úgy kell megadni, hogy a felesleges túlszabályozást elkerüljük. A javaslatoknál a kézenfekvőnek vagy egyértelműnek tűnőeket is le kell írni.

Az **erősen változó környezeti feltételek** (beleértve a klímaváltozást is) mellett a jelenleg érvényben lévő, támogatásokhoz kötődő előírás-javaslatok nem mindig adnak megfelelő keretet a természetvédelmi célok eléréséhez. A tervezés során, ahol ez indokolt, **törekedni kell az adaptív kezelést biztosító előírás-javaslatok megfogalmazására**, illetve meg kell vizsgálni az adaptív kezelés összehangolásának lehetőségét a támogatási rendszerekkel.

Egyértelmű célja a fenntartási terveknek, hogy rámutassanak arra, hogy a jelenlegi támogatási rendszer hiányosságait hogyan lehet javítani, annak érdekében, hogy a Natura 2000 területek kedvező természetvédelmi helyzete fenntartható, illetve elérhető legyen. A kezelési javaslatok fejezetben az előírás-javaslatokat kell rögzíteni, a jelenlegi használattól (a jelenleg működő agrártámogatási rendszertől) való eltérések összegzését, rövid kifejtését a 3.3. fejezetben kell megtenni. Amennyiben egy adott területre olyan jogszabályban foglalt előírás vonatkozik,

amely alkalmazása természetvédelmi szempontból nem kívánatos, úgy az előírás módosítására tett javaslatokat külön, a 3.3.1.2. pontban kell megfogalmazni.

Művelési ágak, élőhelyek szerinti általános szempontok:

Gyeppek:

Általános javaslatként meg lehet adni például, hogy legeltetéssel vagy kaszálással hasznosítandó a terület, majd a kaszálás idejére, módjára, kiterjedésére, a legelő állat fajtájára, állategységre stb. vonatkozó javaslatokat összegezni, és a 2. melléklet előírás-javasolataiból az ehhez illeszkedőket kiválasztani.

Szántók:

A természetmegőrzési területek esetében a szántón előforduló vagy azt az élettevékenységeik során használó közösségi jelentőségű fajok igényeire, valamint a szántóhoz közvetlenül csatlakozó erdei és gyepek jelölő élőhelyekre és a hozzájuk kötődő jelölő fajokra gyakorolt esetleges kedvezőtlen hatások kivédésére kell figyelemmel lenni.

A madárvédelmi területek esetében a szántón költő vagy azt táplálkozó területként használó jelölő madárfajok igényeit kell figyelembe venni. Itt különösen a természetdőlő kultúra, vegyszerhasználat, gépi munkák vonatkozásában szükséges általános javaslatokat megfogalmazni, és az ehhez illeszkedő előírás-javaslatokat kiválasztani a 2. mellékletből.

Vizes élőhelyek:

A Natura 2000 hálózatba tartozó vizes élőhelyekre jelenleg nincs átfogó támogatási program, illetve a lehatárolási problémák miatt ez csak a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztéséhez (VTT) kötődő területekre korlátozódik. Ugyanakkor nem kétséges, hogy ezek egyes jelölő élőhelyek és fajok megőrzésében nagy jelentőséggel bírnak. Az általános javaslatok megfogalmazásánál a vízállásos területeken a víz megtartására (lehetőségek szerint milyen formában, mennyi ideig), valamint a gazdálkodásra (teljes kizárása vagy feltételek melletti végzése) kell iránymutatást adni. A kezelési egység lehatárolásánál a vizes élőhelyek külön egységet alkossanak. A 2. melléklet szerinti előírás-javaslatokat a nádasokra és halastavakra, valamint az egyéb vizes élőhelyekre (pl. belvizes és mocsaras területek) kell kiválasztani.

Erdők:

Az általános kezelési javaslatok megfogalmazásához háttéranyagként javasolt a „*Szakmai háttéranyag a hazai Natura 2000 területek kijelölésének alapjául szolgáló erdei élőhelytípusok kezelési irányelveinek meghatározásához*” című dokumentum, valamint az irodalmaknál hivatkozott további erdős anyagok használata.

Az erdőkre vonatkozó javaslatokat úgy kell összeállítani, hogy azok a körzeti erdőtervezés rendszeréhez illeszkedjenek és a körzeti erdőtervekbe és erdőtervekbe beilleszthetők legyenek. A javaslatoknak tartalmaznia kell az erdők tervezésével és az erdőgazdálkodással kapcsolatos irányelveket, kitérve minden olyan szabályozási kérdésre, amit a korábbi erdőterv-rendeletek is érintettek. Továbbá a Natura 2000 javaslatok minden lényeges elemére is ki kell térni.

Általános javaslatként az elérendő természetvédelmi céllal összhangban többek között az alábbiakra szükséges kitérni: rendeltetés, üzemmód, kívánatos célállomány, erdőállomány-típusok kívánatos aránya, javasolt állománycserék, felújítási módok, ápolások, tisztítások és gyérítések módjai, irányelvei, véghasználati módok, korosztály-viszonyok alakítása, az erdők szerkezetére vonatkozó irányelvek (ide értve az álló és fekvő holtfa mennyiségét, visszahagyás elveit, mikroélőhelyek kialakítását), speciálisan javasolt fahasználati

korlátozások típusai (időbeli, térbeli, tevékenység típus, stb.), faanyagmozgatás, biológiai vágásérettségi kor meghatározása, vegetációs időszak. Külön javasolt kitérni a szabad rendelkezésű erdőkre és fásításokra is.

Az erdős kezelési egységek esetében a 2. mellékletből a kezelési előírás-javaslatokat az érvényben lévő erdőterv-rendelet és körzeti erdőterv figyelembe vételével, valamint az általános javaslatokkal szoros összhangban kell kiválasztani, mivel ezek figyelembe vételével kerülnek a későbbiekben megfogalmazásra a legkisebb területi egységek szintjén értelmezhető, az erdőgazdálkodást, erdőkezelést alapvetően meghatározó, befolyásoló javaslatok, előírások is. Ezek, akár későbbi hatósági előírásként, akár támogatási jogosultság feltételeként kerülnek megfogalmazásra, általában az erdőrészetek szintjén kerülnek meghatározásra a különböző típusú eljárásokban.

BD) A kezelési egységhez rendelt kezelési javaslatok bemutatásának javasolt rendszere:

A kezelési egységeknél javasolt külön alcím alatt megjeleníteni a gyepes, szántós, erdős és egyéb kezelési egységeket.

(a) Kezelési egység kódja: KE-1, KE-2 és így tovább.

(b) Kezelési egység meghatározása: rövid leírás az elhelyezkedésre és jellegre vonatkozóan vagy egy rövid összegző elnevezés megadása pl. kaszálórét, cserjésedő gyep.

Itt kérjük megjeleníteni, amennyiben a kezelési egység átfed védett természeti területtel, javasolt – ha körülhatárolható – a területrész megadása is (pl. Fallóskúti-rétek, Kerecsendi erdő).

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

A kezelési egység által érintett ÁNÉR élőhely-kategóriák és Közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelyek megadása. Az ÁNÉR és Natura 2000 élőhelyeket kóddal és elnevezéssel kérjük megadni. Az ÁNÉR élőhelyek esetében csak az adott KE szempontjából relevánsakat kell megadni, pl. az olyan zárvány élőhelyfoltokat, amiket a térképező külön foltként lehatárolt, de az adott egység – pl. a gyepen lévő cserjés, amelynek a megszüntetése a cél – lehatárolásának alapját nem képezik, nem kell megjeleníteni (a példa szerint pl. a cserjést). Tekintettel arra, hogy a kezelési javaslatokat a kezelési egységek szintjén is a jelölő vagy egyéb fontos értékek (3.1 fejezetben a célkitűzéseknél is felsorolt) megőrzése érdekében adja meg a terv, az érintett közösségi jelentőségű fajok és az érintett, egyéb kiemelt fajok megadása is szükséges.

Érintett ÁNÉR élőhelyek: pl. E1Franciaperjés rétek

Érintett Natura 2000 élőhelyek: pl. 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

Érintett közösségi jelentőségű fajok: vérfű hangyaboglárika (*Maculinea teleius*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok: haris (*Crex crex*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Itt kell szerepeltetni, ha a területen bizonyos tevékenységek nem folytathatók, mivel minden tevékenységre nem adható külön előírás-javaslat. Ilyen pl. a szőlőtelepítésre vagy az árvízvédelmi munkák mikéntjére vonatkozó javaslatok.

A külön kezelési egységként lehatárolt utakra, beépített területekre, iparterületekre, állattartó telepekre, tanyákra és árkokra általános kezelési javaslatokat kell megfogalmazni, mivel ezek

a területrészek is szerepet játszhatnak, illetve hatással lehetnek a Natura 2000 terület jelölő értékeinek, a terület egységének, állapotának megőrzésére.

Itt lehet megjeleníteni a művelési ág megváltoztatására irányuló javaslatokat is. Ezek a javaslatok a megalapozó dokumentáció 1.3.3. fejezetében a szakterületi/ágazati tervek elemzésének eredményeire alapuljanak, megismételve az elemzés legfontosabb következtetéseit.

Itt van lehetőség olyan javaslatok megfogalmazására is, amelyek az adott Natura 2000 területre kívülről érkező hatások ellensúlyozására szolgáló intézkedések, összhangban a 2. fejezetben leírtakkal.

Minden gazdálkodási tevékenységnél (mező-, erdő-, vad- és vízgazdálkodás) az azonnali beavatkozást igénylő javaslatokat külön ki kell emelni (pl. erdőrészlet szintű erdőtervi előírások vagy vízjogi engedély felülvizsgálata).

Gazdálkodási tevékenységenként a gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét előírás-javaslatokkal nem lefedhető minden egyéb javaslatot itt kell megjeleníteni, pl. a vadgazdálkodásnál a megfelelő vadállománybecslés elvégzése.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a javaslatokat részletesen szükséges kifejtteni, kellő pontossággal megadva a javaslat megvalósításának módját, technikai/technológiai részleteit, amely azonban meghagyja az alkalmazkodó kezelés lehetőségét is.

Az általános javaslatok között ne szerepeljen új területrész kijelölésére vagy a határvonal módosítására vonatkozó javaslat. Bármilyen ilyen jellegű felvetés a minisztérium hatáskörébe és nem a fenntartási terv tárgykörébe tartozik.

Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok közé értendők a **vadgazdálkodást** és **vízgazdálkodást** érintőek.

Vadgazdálkodás:

Az általános javaslatok megadása esetén a következő szempontokat kell figyelembe venni: a tervezési területen a természetvédelmi szempontból optimális vadállomány vadfajonkénti létszáma (a vadfajok mozgáskörzetét tekintve kisebb kiterjedésű tervezési terület esetében konkrét szám megadását nem javasoljuk, de a leírásban ezt is jelezni szükséges), a vadgazdálkodás-vadászat térbeni, időbeni, mód- és eszközbeli természetvédelmi korlátozásai, a vadgazdálkodási berendezések elhelyezésére, a vadföldek kialakítására, vad kibocsátására és a meglévő zárt téri vadtartásra vonatkozó természetvédelmi feltételek megadása.

A vadgazdálkodásra vonatkozó javaslatokat úgy kell összeállítani, hogy azok illeszthetők legyenek a tájegységi vadgazdálkodási tervekbe és a vadgazdálkodási üzemtervekbe.

Vízgazdálkodás:

A tervezési területen általánosságban a vízgazdálkodási, vízrajzi viszonyok fenntartását, természetvédelmi célú fejlesztését elősegítő (pl. élőhely-fenntartási célú vízellátás) vagy korlátozással kapcsolatos, valamint a vizes élőhelyekre kihatással lévő területek használatára vonatkozó általános kezelési javaslatok megfogalmazása. Itt kerüljenek megfogalmazásra a tervezési területen található természetes álló- és folyóvizekre vonatkozó intézkedési javaslatok is.

Ehhez fontos kiindulási alapot adnak a vízgyűjtő- illetve részvízgyűjtő-gazdálkodási tervek, a javaslatoknak az abban foglaltakkal összhangban kel lenniük. A javaslatok kidolgozását javasolt az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv (OVGT) 6.3 mellékletében található intézkedéscsomagok alatt szereplő intézkedési elemekre, mint szempontokra alapozni, kiemelten az IP14 (Károsodott, védett élőhelyekkel és más védett területekkel kapcsolatos egyedi intézkedések) intézkedés-csomagra (http://www.vizugy.hu/index.php?module=vizstrat&programelemid=149). Hangsúlyosan

figyelembe veendő a tervezési folyamat során az egyes víztestek vonatkozásában a nemzeti park igazgatóságoknak a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek készítéséhez átadott megalapozó anyagaiban szereplő intézkedési javaslatok, függetlenül attól, hogy ezek a tervben megjelentek-e vagy sem. Hasonlóan a természetvédelmi kezelési tervekben is lehetnek ilyen jellegű előírások, amikre szintén figyelemmel kell lenni. 2015-ben már a Víz Keretirányelv (VKI) alapján is értékelni kell a víztestek állapotát, így a jobbítást szolgáló intézkedések megjelenítse kiemelt fontosságú. Külön figyelmet kell fordítani a vízfolyások és állóvizek pufferzónájára is.

Az általános kezelési javaslatokat kezelési egységhez javasolt kötni, de adott esetben nagyobb vagy teljes területre vonatkozó általános irányelvek is megfogalmazhatók, amelyek külön alfejezetben szerepeltethetők. Ha kezelési egységhez kötik, akkor a „gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok” részt kell kitölteni.

Általánosan egy adott víztest tekintetében ki kell térni arra, hogy az természetvédelmi szempontból mennyiben biztosítja a jelölő fajok és élőhelyek fennmaradását (vízminőségi és mennyiségi értékelés), szükséges-e változtatni, ha igen, mit és miért, milyen beruházást, beavatkozást igényel a terület és milyen időtávban.

Itt szükséges a halgazdálkodási vagyongazdálkodási/haszonbérleti jog megszerzésére irányuló célok ismertetése (szükséges-e és milyen módon), valamint a halgazdálkodási hasznosításra vonatkozó javaslatok megtétele is (Tvt. 11. § alapján) pl. telepített halak fajára, fajtájára és mennyiségére, a hasznosítás volumenére. Ezeket a halgazdálkodási hatósággal előzetesen javasolt egyeztetni. A halgazdálkodási vízterületekre vonatkozó javaslatokat azok rendeltetésével összhangban kell megtenni.

A halászati hasznosításon túl a turizmusra (bemutatás módja, időszaka), rekreációs tevékenységekre vonatkozóan (pl. vízi járművek használata) is megfogalmazhatók javaslatok, sőt ezek kifejezetten kívánatosak, ld 3.2 részben is. (Ezek szerepelhetnek a gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok között is, attól függően, hogy mit akarunk hangsúlyozni).

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

A kezelési javaslatokat a megvalósítás eszköze szerint külön kell választani, külön szerepeltetve a jogszabályban vagy akár hatósági eszközben már jelenleg is előírt, kötelezően betartandó, illetve a 2. mellékletből választott előírás-javaslatokat, amelyek csak célzott támogatás elérhetősége esetén, önkéntes vállalás alapján érvényesülhetnek.

Megadhatók alternatívák is, valamint az ideális kezeléshez kapcsolódó előírás-javaslatok is, amelyeket azonban egyértelműen el kell választani és megfelelő cím alatt külön szerepeltetni.

A tervekben az előírás-javaslatok kapcsán a fenntartási/fejlesztési kifejezések ne szerepeljenek.

a) Kötelezően betartandó előírások:

Itt kell hivatkozni a következőket

Általánosan:

- a természet védelméről szóló törvényt (Tvt.) ha védett természeti területtel átfedő KERől van szó (lehetőség szerint a konkrét rendelkezés paragrafusának megadásával).
- a védett természeti terület természetvédelmi kezelési terve
- világörökségi kezelési terv
- a nemzeti park igazgatóság vagyongazdálkodásában lévő területek esetén a haszonbérleti szerződésben rögzített kötelezettségek.

Művelési ághoz kötötten (speciális):

Gyepek:

- A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet.

Erdők:

- erdőtörvény, vonatkozó erdőterv rendelet, körzeti erdőterv
- a vonatkozó kompenzációs támogatás tervezési időszakban érvényben lévő Vidékfejlesztési Program szerinti intézkedésének megnevezése (száma, címe) (csak ha magántulajdonban lévő erdőt érint a kezelési egység)

b) Javasolt előírások:

Itt minden esetben a 2. mellékletben megadott előírás-javaslatok közül kell választani.

Az előírás-javaslat kódját minden esetben fel kell tüntetni, valamint a kódhoz tartozó előírás-javaslatot szó szerint kell idézni, abban módosítás, elhagyás ne legyen.

Amennyiben választást tesz lehetővé az előírás-javaslat tartalma, akkor is a teljes megnevezést kell hivatkozni és utána röviden leírni, hogy melyik javasolt annak melyik eleme javasolt az adott területen és miért. Ha az előírás-javaslat bővebb kifejtést, az abban megadott feltétel részletezést igényel, azt kiegészítő magyarázatban kell megtenni, a 2. mellékletben megadott előírás-javaslat emiatt nem módosulhat.

Egy kezelési egységen belül megadható több „művelési ághoz” tartozó előírás-javaslat is pl. belvizes szántó esetén *szántó* és *vizes élőhely*. Szántó gyeppé alakítására vonatkozó javaslat esetén pl. az előírás-javaslatot ketté kell választani, külön alcímmel. Elsőként azokat szerepeltetni, amik a visszagyepesítésig a veszélyeztető hatás mérséklését szolgálják, utána pedig a helyreállítás utáni állapotra külön előírás-javaslatokat kell megadni (ld. pl. SZ53-SZ68).

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Itt kell részletesen kifejteni azoknak a rekonstrukciós és fejlesztési javaslatoknak a tartalmát, amelyek a kezelési egységre vonatkozó konkrét előírás-javaslatoknál az adott művelési ághoz/élőhelyhez kötődően is megjelennek (pl. SZ51-58; GY118-120; V63). Ez jellemzően olyan fejlesztést takar, amelynek megvalósításához jelentősebb támogatási vagy pályázati forrás szükséges pl. erdőszerkezet-átalakítás, visszagyepesítés, vizes élőhely kialakítása. Lásd még a 3.2.2. fejezetnél írtakat.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok (opcionális, amennyiben nem a fejezet elején kerül kifejtésre, hanem kezelési egységhez kötődik a javaslat, csak akkor kell itt megjeleníteni ezt a pontot)

(...)- (...) opcionálisan további pontok is megadhatók, amennyiben a tervező fontosnak és indokoltnak tartja pl. ***Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat***

(..) Kezelési javaslatok indoklása:

A fenti fejezetekben megfogalmazott kezelési javaslatok indoklása minden esetben kérjük megadni, mely fajok/élőhelyek érdekében, miért szükséges, mi a cél. Az indoklás legyen részletes és minden főbb általános javaslatra és előírás-javaslat típusra utaljon vissza, legyen egyértelmű, hogy mely javaslat milyen célt szolgál, ezzel mely faj és élőhely megőrzését és

hogyan segítjük. Az indoklás több kezelési egységre összevontan is megadható pl. gyepes kezelési egységek, de csak az adott kezelési egységre is vonatkozhat.

Összegzésként a kezelési egységhez rendelt kezelési javaslatok bemutatásának javasolt struktúrája:

(a) Kezelési egység kódja:

(b) Kezelési egység meghatározása:

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

b) Javasolt előírások:

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

(...)- (...) opcionális további pontok pl. *Erdőtelepítésre vonatkozó javaslatok*

(..) *Kezelési javaslatok indoklása:*

Kerülni kell: az olyan általános, az adott tervezési területen túlmutató, vagy egyéb problémák részletes kifejtését, amelyre a fenntartási terv nem tud megoldásul szolgálni. Mellőzni kell például a következőket: a támogatási programok fennmaradására vonatkozó kételyek, kockázatok, problémák megfogalmazása; a kezelésre vonatkozó, az egyes érdekelttek közötti véleménykülönbségek leírása; az érdekérvényesítés gyengeségeinek részletezése; forráshiányra történő hivatkozás stb.

LIFE projekt keretében készülő fenntartási tervek

Javasolt a terv elején egy olyan térkép feltüntetése, amely a projekterület és az érintett Natura 2000 terület viszonyát mutatja.

Az egész Natura 2000 területre vonatkozó terven belül lehet bővebben írni a projekterületről, pl. először az egész Natura 2000 területre felsorolva a veszélyeztető tényezőket, majd külön a projekterületre vonatkozóan. Ugyanez vonatkozik a kezelési javaslatokra is.

Fajra vonatkozó LIFE projekt esetén szükséges rövid utalás a fajmegőrzési tervre (amennyiben létezik).

LIFE projektek esetén nem azt szükséges leírni, hogy mi valósult meg a projekt keretében, ezt elegendő röviden (fél oldal) összefoglalni (pl. szükséges leírni, hogy beavatkozások mekkora területrészeket érintettek/érintenek). A fenntartási terv lényege, hogy további kezelési javaslatokat fogalmazzon meg.

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Az élőhelyrekonstrukciós tevékenységek elsősorban pályázati forrásokból valósulnak meg. A rövid- és középtávú a területen elérendő célállapothoz illeszkedő elképzeléseknek az ismertetése. Ha a rekonstrukció komplexebb beavatkozást takar,

akkor a rekonstrukció oldaláról, az érintett élőhelyek megadásával javasolt azt bemutatni. Ha a rekonstrukciós elképzelések egyértelműen köthetők főbb élőhelytípushoz (gyepek, szántó, vizes élőhelyek, erdők, természetes álló- és folyóvizek), akkor az élőhelytípus szerinti bontásban javasolt azt bemutatni. Megalapozó anyagként a nemzeti park igazgatóságok 10 éves fejlesztési tervei, valamint az OVGT intézkedéscsomagjai alapján az egyes víztestekre megfogalmazott, a természetvédelmi célkitűzések elérését segítő, azzal összhangban lévő beavatkozási tervek vehetők alapul. Amennyiben lehetséges, az érintett élőhelynek/élőhelyeknek, a beavatkozás tervezett időtartamának, a fejlesztés céljának és eszközeinek megadása.

Az előírás-javaslatok között szerepel élőhelyrekonstrukcióra vonatkozó is, amit az adott kezelési egység konkrét előírás-javaslatainál is szerepeltetni kell, de ebben a fejezetben kell megadni ennek részleteit, amennyiben nem a kezelési egység alatt külön pontban történik a kifejtése. Utóbbi esetben e fejezet alatt erre utalni szükséges, az érintett kezelési egységek megadásával, de nem megismételve itt a kezelési egységeknél leírtakat.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

Egyéb, az előző fejezetekben nem szereplő fajspecifikus kezelési javaslatok (pl. vonalas létesítményekkel kapcsolatos intézkedések).

Ehhez háttérként a miniszter által elfogadott fajmegőrzési tervek (http://www.termeszetvedelem.hu/index.php?pg=menu_1555), illetve egyéb akciótervek is használhatók. A tervekben foglalt intézkedéseket kell a tervezési területre leképezni, vagy ettől eltérő intézkedési javaslatot megfogalmazni. Itt nem a gazdálkodáshoz kötődő előírás-javaslatokat kell megismételni.

Külön kell szerepeltetni, hogy milyen intézkedések valósultak már meg, és melyek azok, amelyeket hosszabb távon szükséges a faj érdekében végrehajtani.

Kerülni kell: a fajok morfológiai leírását, életmenetük részletes ismertetését.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

A jelölő értékekre és az egyéb, a tervekészítésnél prioritásként kezelt élőhelyekre és fajokra vonatkozóan a jelenlegi tudásszintünk alapján annak a megfogalmazása, hogy:

- a) milyen kutatásokra (alap- és alkalmazott kutatások) lenne még szükség, mely fajokra/élőhelyekre kell fókuszálni,

- b) javaslat megfogalmazása arra vonatkozóan, hogy mely fajok és élőhelyek esetében kell az állomány-változások nyomon követése érdekében új mintavételi helyet felvenni az országos monitorozó program mintavételi helyei közé (azokat a mintavételi helyeket is fel kell sorolni, amelyek kijelölése az egyes jelölő értékek tekintetében már megtörtént, és ahol már jelenleg is folyik a monitorozás),

- c) javaslat a területen található faj(ok)/élőhelytípus(ok) tekintetében a mintavételi gyakoriságra, amennyiben az eltér mintavételi módszertan szerinti ismétlésben végzett vizsgálatoktól (gyakrabban vagy ritkábban szükséges-e elvégezni).

A módszerekre minden csoportnál utalni kell, van ahol elég az Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) mintavételi módszertanára (protokoll) hivatkozni. Csak olyan felmérési gyakoriság szerepeljen az egyes taxonoknál, ami reális. Amire nincs szükség, azt nem kell külön kiírni.

Kerülni kell: a felmérési módszer részletes bemutatását, az NBmR protokollok szerinti ismétlések tételes megjelenítését, hogy mely fajokat és élőhelyeket hány évente kell monitorozni.

3.2.5. Mellékletek

A tervezési területen javasolt természetvédelmi kezelések, valamint a művelési ág lehetséges megváltoztatásának összegzése (térkép és táblázat).

Térkép:

- a) A gazdálkodáshoz és egyéb területhasználathoz köthető kezelési egységek megjelenítése a kódjukat tartalmazó feliratokkal (3.2.1. fejezet alapján), valamint a művelésiág-váltással érintett területrészek megjelenítése;
A tervezési terület egészét megjelenítő áttekintő térkép (az értelmezést lehetővé tevő generalizált tartalommal) és több részlettérkép, amennyiben a terület nagysága és a fent kifejtett térképi tartalom megfelelő értelmezést biztosító megjelentetése ezt szükségessé teszi.
- b) A nem kezelési egységre vonatkozó konkrét, egy adott tevékenység típus szempontjából alkalmazandó korlátozások ábrázolása hármaskategóriarendszerben: korlátozás nélkül végezhető, korlátozással végezhető, illetve nem végezhető (*opcionális, amennyiben a terv típusa (pl. honvédelmi vagy onkezelésű területre készülő terv) vagy a terület jellegzetességei szerint ez releváns és megadható*).
A térképeket alapértelmezésként tevékenység típusonként kell elkészíteni. Amennyiben a térképlap értelmezését nem hátráltatja, egy térképlapon több, célszerűen egymással összefüggő tevékenység típusra vonatkozó korlátozások is feltüntethetők.

Példa a honvédelmi területek terveiben megjelenítendő tevékenységtípus kategóriarendszerre és ehhez kapcsolódó területhasználati térképre:

Katonai tevékenység típusok

Gyalogsági fegyverekkel végrehajtott lögyakorlatok

Kézigránátdobó és robbantási gyakorlat

Harcászati gyakorlatok harcjárművek nélkül – imitációs eszközök nélkül

Harcászati gyakorlatok harcjárművek nélkül – imitációs eszközökkel

Vezetési gyakorlatok – közlekedés meglévő utakon

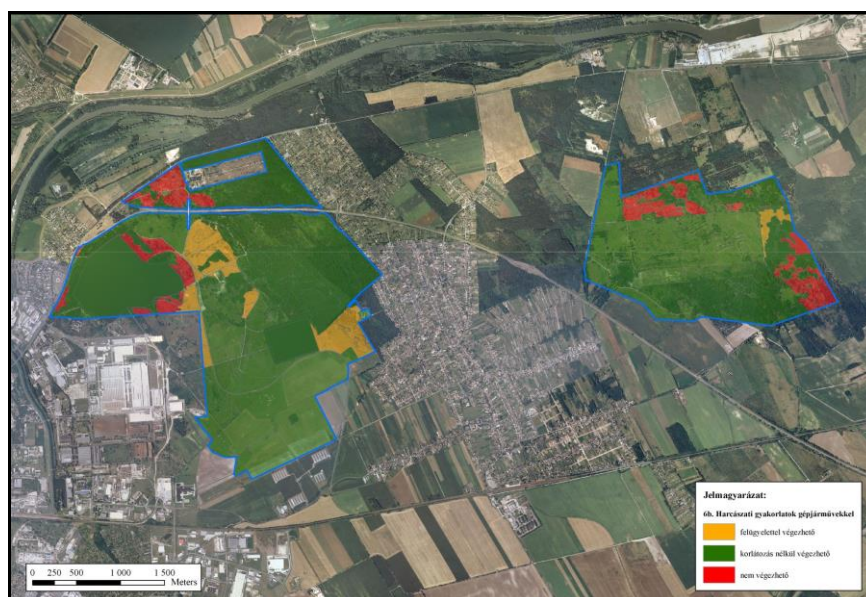
Harcászati gyakorlatok harcjárművekkel – közlekedés utakon kívül

Harcászati gyakorlatok gépjárművekkel – közlekedés utakon kívül

Táborhely, harcálláspont stb. kiépítése

Műszaki munkák (ásással, földmunkával járó tevékenységek pl. lövészárók, beállók stb. kialakítása)

Potenciálisan szennyezéssel járó tevékenységek (olajcsere, tankolás, rakodás stb.)

Táblázat (lásd lenti minta):

Javasolt az egyes kezelési egységek által érintett helyrajzi számok és MePAR blokkok (ha van elérhető adat - *opcionális*) összesítése és azoknak **elektronikus formában a tervhez történő csatolása**, tekintettel arra, hogy ez a tervkészítés során a kommunikációban fontos szerepet kaphat az érintett területhasználók tájékoztatásakor, mivel biztosítja az őket érdeklő területek beazonosítását. A könnyebb kereshetőség érdekében a település és a hrsz kiemelhető az elejére.

Kezelési egység kódja	Kezelési egység megnevezése	Területe (ha)	Érintett hrsz.-ok	Érintett erdőrészletek	Érintett MePAR blokkok (<i>opcionális</i>)
KE-1	Melegkedvelő tölgyesek	38,46	Bátor: 050/3, 050/4, 062/1, 088/21	Bátor: 23/D, 25/A, 25/C, 36/TN, 4/B	W744A-V-12

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

Ebben a fejezetben szükséges a 3.2. fejezetben meghatározott a kezelési előírás-javaslatokhoz hozzárendelni a megvalósításához rendelkezésre álló különböző eszközöket és forrásokat. A források esetében figyelemmel kell lenni a terület védettségére, vagyonkezelői helyzetére, tulajdonviszonyaira, hiszen ezek alapvetően meghatározzák az igénybe vehető, illetve javasolható eszközöket. Ezekre a kezelési egységeknél és az egyéb eszközöknél is érdemes utalni, amennyiben van róla adat.

Minden esetben szükséges a visszautalás az előző fejezetre, a kezelési egység hivatkozása vagy a nem kezelési egységhez kötődő intézkedések esetében annak egyértelmű azonosítása, hogy mire vonatkozik az eszköz.

Példa (Várpalotai lőtér fenntartási terve alapján):

„A tervezési terület egésze a Keleti-Bakony és a Papod-Miklád (HUBF 20001, HUBF 20002) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területekbe tartozik, tehát a tervezési területre alapvetően a 275/2004 (X.8.) Kormányrendelet az irányadó.

A fent hivatkozott Natura 2000 területeken belül országos jelentőségű védett természeti területek a pontszerűen megjelenő ex lege védett barlangok, források, víznyelők, melyekre a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény vonatkozik.

A tervezési terület átfed a helyi jelentőségű Burok-völgyi Őserdő Természetvédelmi Területtel, mely területrészre a 12/1995. (XII. 1.) számú önkormányzati rendeletben foglaltak határoznak meg további szabályokat.

Továbbá a terület egyes részei erdőrezervátum és országos ökológiai hálózat magterületei is egyben (ld. 1.6. fejezet).

A tervezési terület honvédelmi használatú részei 100%-ban állami tulajdonban vannak. A vagyonkezelő a Honvédelmi Minisztérium.

A gyepterületek nagy részét legelőként bérlők használják, az erdők esetén a HM Verga Zrt. végzi az erdőgazdálkodást.

A kezelési javaslatok megvalósítása esetén a fentebb összefoglalt körülményeket kell figyelembe venni.”

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer

Ez a fejezet egy áttekintést kell, hogy adjon az aktuális (európai uniós finanszírozási ciklus) agrártámogatásokról a Vidékfejlesztési Program (VP), valamint a Közös Agrárpolitika (KAP) I. pilléréhez kapcsolódó támogatások (pl. SAPS) alapján. Röviden ismertetni szükséges, hogy jelenleg a területen milyen agrártámogatások (pl. AKG esetében horizontális és zonális célprogramok, MTÉT) és erdészeti támogatások (erdő-környezetvédelem, szerkezet átalakítás, erdő- és agrár-erdészeti rendszer létrehozása, stb.), valamint egyéb támogatások érhetőek el (az Egységes Kérelmen keresztül igényelhető támogatásokra vonatkozó információk MePAR böngészőben érhetőek el, de felhívjuk a figyelmet, hogy ezeken felül egyéb támogatások is igénybe vehetők ugyanarra a területre), illetve ezekből melyeket veszik igénybe a földhasználók (fórumok, interjúk során a gazdálkodóktól kapott információk alapján). Javasolt, amennyiben van elérhető adat, annak a bemutatása, hogy a terület hány százaléka támogatható, illetve ténylegesen támogatott terület (ez az információ a Magyar Államkincstártól kérhető le). Csak a terület szempontjából releváns részek szerepeljenek, tehát például az erdő Natura 2000 kompenzáció csak akkor legyen megemlítve, ha az valóban igényelhető a területen megtalálható erdő esetében. A 3. mellékletben található, a területen releváns támogatások számát, címét és 1-2 mondat jellemzést kérünk ebbe a fejezetbe beilleszteni. Javasolt kommunikációs céllal a tervben külön mellékletként a teljes agrártámogatásokat bemutató 3. melléklet szerepeltetése. A VP támogatás számán és nevén túl, további jogszabályokra nem kell hivatkozni, mivel az változó eleme a támogatási rendszereknek. A 2007-2013 időszak ÚMVP-s jogcím rendeleteit már csak abban az esetben lehet megemlíteni (de nem szükséges), amennyiben még történik belőlük kifizetés a területen.

Kerülni kell: az egyes támogatások részletes leírását, az előírások ismertetését.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Annak áttekintése, hogy a jelenleg is támogatással érintett területeken megfelelőek-e a jelenleg elérhető támogatások, javasolt-e másra áttérni, a jelenlegieknek milyen kiigazítása, módosítása lenne előremutató. Ebben a pontban javaslatot lehet tenni a támogatási előírások módosítására, új előírás megfogalmazására, a további, önkéntes vállalás alapján javasolható előírásokra (AKG szint feletti, speciális fejlesztési előírás-javaslatok), valamint a jelenleg működőktől eltérő (zonális) támogatás bevezetésére. A javaslatokat kezelési egység(ek)re történő hivatkozással célszerű megadni. Abban az esetben, ha egy kezelési egység több földhasználat típust foglal magában az előírás-javaslatokat érdemes földhasználat szerinti bontásban megadni.

Ebben az alfejezetben csak a jövőbeli javaslatok szerepeljenek, a jelenleg elérhető támogatások feltüntetése a 3.3.1.1. fejezethez tartozik.

Itt újra külön kiemeljük az adaptív kezelés lehetőségeinek megteremtésére irányuló lehetőségek vizsgálatát, és javaslatok megfogalmazását.

Ebben a fejezetben kell bemutatni, hogy a jelenleg támogatással nem érintett területen, ahol az lehetséges, milyen támogatás(ok) javasolt(ak). Kérjük, hogy a javaslatokat építő jelleggel és ne túlságosan éles, szakmai ellentéteket kidomborító hangvétellel fogalmazzák meg. Nem normaszöveg szintű javaslatok kellenek, hanem a támogatási javaslat logikáját, legfontosabb szempontjait, elemeit bemutató leírás. Ugyanakkor a javaslat megfogalmazásánál tekintettel kell lenni arra is, hogy azoknak támogatási oldalról ellenőrizhetőnek és lekövethetőnek kell lennie. Érdemes a javaslatokat úgy csoportosítani, hogy elváljanak a nagyobb területen, könnyen érvényesíthető,

általánosabb javaslatok, és kifejezetten élőhelyspecifikus javaslatok. Utóbbi esetben javasolható adott területegységre vonatkozó zonális programjavaslatként megfogalmazni.

A kiindulási (viszonyítási alapot) mindig az aktuális (hatályos) támogatási lehetőségek kell, hogy jelentsék, ezért ezek hivatkozása (szám megadása) szükséges.

3.3.2. Pályázatok

Az elsősorban pályázati forrásból (KEHOP, LIFE (hagyomás, integrált), ROP, Interreg) finanszírozható intézkedések ismertetésekor elsősorban az élőhelykezeléseket, fajmegőrzést támogató pályázatok kiemelése a fontos, de természetesen a kutatást támogatók és beruházási jellegűek (ide értve a szemléletformálást és bemutatást, a kezelést megalapozó infrastruktúrális fejlesztéseket, irodafejlesztést) is megjeleníthetők.

- a) Folyamatban lévő pályázatok felsorolása és rövid leírása (kód, cím, kedvezményezett, időtartam, költségvetés, a fenntartási terv mely részét célozza a pályázat). A futó projektek esetében szükséges kitérni arra, hogy indokolt-e ezek folytatása (pl. a jelenlegi csak az első ütem).
- b) Pályázati tervek feltüntetése, mely forrásból tervezik megvalósítani és a fenntartási terv mely részét célozná a pályázat. A tervezési terület, minden érintett tulajdonos és kezelő vonatkozásában értelmezve pl. erdészeti Zrt-k turisztikai fejlesztései, vízügyi projektek.

3.3.3. Egyéb

A terv mely elemeit lehet egyéb módon megvalósítani, pl. terület haszonbérbe adása, közfoglalkoztatási program, önkéntesek bevonása stb.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

Az egyeztetést a Natura rendelet 4.§ (4) bekezdés alapján, az ott felsorolt érintetteket elérve szükséges végezni.

Minden terv esetében kötelezően alkalmazandó kommunikációs eszközök a következők:

- önkormányzati közzététel
- gazdafórum vagy falufórum
- honlap
- érintettek e-mailen/levélben történő megkeresése

Ha a tervezést finanszírozó forrásához kötődően más vagy külön előírás van a kommunikációra, akkor azt kell követni. A fórumhoz javasoltjuk minden esetben a terepbejárás meghirdetését is, amit természetesen, ha nem mutatkozik rá igény az érintettek részéről, nem kell megtartani.

A kommunikáció keretében támogatjuk a részvételi tervezés módszerének alkalmazását is, akár csak a módszer bizonyos elemeinek megtartásával (pl. csak az interjúzás azokkal az érintett csoportokkal ahol konfliktus várható), mivel nagyban segíthet a Natura 2000 társadalmi elfogadottságának és a hálózatra vonatkozó általános ismeretek növelésében, támogatja a konszenzusos megoldások elfogadását, lehetőséget teremt az érintettekkel történő közvetlen kommunikációra. A társadalomtudományi szakértői közreműködés szükségessége miatt az alkalmazásnak vannak korlátai, de előzetes és tudatos tervezéssel ezek is kezelhetők. A 3.4.1. és 3.4.2. fejezetek tartalmának egy táblázatban történő összefoglalása javasolt, a hosszúságos szöveges kifejtés kerülendő. Ha a két alfejezet külön kerül kifejtésre, a 3.4.1. alfejezet esetében akkor is javasolt a táblázatos megjelenítés a jobb áttekinthetőség érdekében.

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

Az alkalmazott és tervezett (a terv végleges változatában már minden megvalósult lesz) kommunikációs eszközök felsorolása, időponttal, a fórumok esetében résztvevők számával, a levél, hirdetés esetén azok számával stb.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

Az alkalmazott eszközök mely érintett csoportokat célozták meg. Az érintettek felsorolását a Natura rendelet 4.§ 4. pontjában szereplő csoportok szerint kell megadni. A személynevek megadása kerülendő (pl. tulajdonos megnevezése magánszemély esetében). A legfontosabb érdekcsoportokat minden terv esetében el kell érni!

Javasolt táblázatminták a 3.4.1. és 3.4.2. alfejezetekhez:

Felhasznált kommunikációs eszköz	Érintett célcsoport	Kommunikáció címzettje	Időpont	Levelek, e-mailek, résztvevők száma
fórum	gazdálkodók, érintett hatóságok, települési önkormányzatok	1 gazdálkodó 18 szervezet: - ..... -		db/fő

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A Natura rendeletben ez az alcím szerepel, de **itt az összes érintettre vonatkozóan kell az egyeztetések eredményét összegezni**. A terv egyeztetése során beérkezett véleményeket részletesen, táblázatos formában külön mellékletben kell összesíteni, amely a megalapozó dokumentáció része lehet, de nem kötelező elem. A terv e fejezetében a részletes táblázat főbb elemeit kell kiemelni a legfontosabb észrevételek ismertetésével, amelyek alapján a terv módosításra került. A táblázaton túl (lásd lenti minta), annak felvezetéseként röviden összegezni szükséges, hogy kik adtak észrevételt, azt hogyan kezelték: figyelembe vették-e és hogyan módosult ezáltal a terv, illetve ha nem vették figyelembe, annak indoklása.

Vélemény adó érintett szervezet/személy	Időpont	Vélemény	Vélemény kezelése, indoklás
		<i>(nem szó szerinti idézetként, hanem az észrevétel lényegét visszaadva)</i>	<i>(a vélemény, amennyiben beépült a terv mely fejezetébe és miként, hanem akkor annak indoklása miért nem vették figyelembe)</i>

II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A tervezési terület alapállapot jellemzése

1.1. Környezeti adottságok

Az 1.1.1.-1.1.3. alfejezeteken belül a hangsúlyt nem az adatok monografikus jellegű megadására, hanem az alapvető adottságok, illetve ezek változásának azonosítására, valamint a területre és a Natura 2000 terület természetvédelmi helyzetének fenntartására irányuló tevékenységekre gyakorolt hatásának rövid leírására kell helyezni.

1.1.1. Éghajlati adottságok

A tervezési terület meteorológiai jellemzése, különös tekintettel az időjárási elemek természeti, táji értékekre gyakorolt hatásaira. A klimatikus viszonyokban bekövetkezett esetleges változások leírása, mely Natura 2000 élőhelyekre vagy fajokra vannak jelentős hatással e változások (dokumentált és/vagy feltételezett hatások) (max. 1/2 oldal).

1.1.2. Vízrajzi adottságok

A tervezési területen található jelentősebb vízfolyások vízjárásának sajátosságai. Állóvizek jellemzése. A felszíni és felszín alatti vizek helyzete, minősége és dinamikája, hatásai a táji, természeti értékekre. A klímaváltozáshoz köthető, a hidrológiai viszonyokban bekövetkezett esetleges változások leírása, mely Natura 2000 élőhelyekre vagy fajokra vannak jelentős hatással e változások (dokumentált és/vagy feltételezett hatások) (max. 1 oldal).

1.1.3. Talajtani adottságok

A kifejezetten a Natura 2000 terület természetvédelmi helyzetének fenntartása szempontjából fontos földtani és talajtani adottságok, folyamatok rövid, lényegre törő jellemzése (pl. talajerózió, talajvízháztartás, szikesedés stb.) (max. 1/2 oldal).

1.2. Természeti adottságok

Mindkét területtípus esetén a főbb élőhelyi kategóriák megadása ÁNÉR alapon, százalékos részesedéssel (lásd lenti táblázatot).

Rövid általános florisztikai és zoológiai jellemzés. A klimatikus változások élővilágra gyakorolt esetleges hatásainak kifejtése.

ÁNÉR élőhely kódja	ÁNÉR élőhely elnevezése	Natura 2000 élőhelytípus kódja	Natura 2000 élőhelytípus elnevezés	Terület (%)
G2	Mészkedvelő nyílt sziklagyepek	6190	Pannon sziklagyepek (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>)	2,65

1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek

A terület Natura adatlapján szereplő valamennyi közösségi jelentőségű élőhelyet (A-D) összefoglaló táblázatban kell felsorolni, az adatlap legfrissebb állapota szerint.

Részletes információkat csak a jelölő élőhelytípusokról kell adni a lenti szerkezetben, szintén az adatlap legfrissebb állapota szerint. A jelölő értékek esetében előre kerüljenek a kiemelt jelentőségűek. Amennyiben egy jelölő érték törlésére tesz javaslatot a terv, a részletes táblázat kitöltése, és a törlési javaslat alapos indoklása szükséges.

Ha a területen a tervekészítéshez kapcsolódó felmérések során új közösségi jelentőségű élőhely előfordulását bizonyítják, amelyeket jelölő élőhelytípusnak is javasolnak az adott területre, arra vonatkozóan is részletes adatokat kell szolgáltatni. Ugyanígy kell eljárni a Natura adatlapon D-vel szereplő, de jelölő élőhelynek javasolt típusok esetében is. Az utóbbi két kategóriát külön alcím alatt kell szerepeltetni: „Jelölő értéknek javasolt közösségi jelentőségű élőhelyek”. Ha a tervekészítő azt javasolja, hogy egy jelölő érték kerüljön át nincs jelen (NP=not present) kategóriába, akkor a Natura adatlapon megadott korábbi értékek megmaradnak, ez egy jelzés, hogy jelenleg nem található meg az érték a területen, de a jelölő státusza nem változik. Ilyen esetben az eredeti reprezentativitás értéket is meg kell adni, mögötte zárójelben pedig jelezni, hogy (nincs jelen, NP).

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése	Reprezentativitás ⁴ (A-D)

A jelölő vagy annak javasolt élőhelyekre vonatkozó részletes információk megadása az alábbiak szerint:

Élőhely neve:	<input type="text"/>
Élőhely kódja:	Csillaggal jelölni, ha kiemelt jelentőségű (csillag jelentését magyarázni a táblázat alatt, vagy kiírni hogy kiemelt jelentőségű zárójelben a név után)
Élőhely előfordulásai a területen:	térkép
Élőhely területi aránya:	az új Natura adatlap már nem tartalmaz ilyen típusú adatot, kitöltése <i>opcionális</i> (ha a tervekészítő megad ilyen adatot, akkor az legyen összhangban a hektár értékkel)
Élőhely kiterjedése a területen:	hektárban ha újabb adatok alapján a Natura adatlaptól eltérés van azt jelezni (ha ismert, az eltérés okát egy mondatban magyarázni, az eltérést szakmai indokokkal kell magyarázni (pl. pontosabb vagy más módszerrel végzett felmérések), az adathiány, illetve felmérés hiánya magyarázatként ne szerepeljen)
Élőhely jellemzése:	annak a leírása mennyire tipikus az állomány az élőhely definíciója, a jellemző fajok és egyéb jellegzetességek alapján

⁴ Az élőhelyek minősítési kódtáblája az alábbi reprezentativitáshoz köthető: A = kiemelkedő reprezentativitás; B = jó reprezentativitás; C = szignifikáns reprezentativitás. Ha egy élőhelytípus megtalálható ugyan, de a kérdéses terület szempontjából nem jelentős, ezt egy negyedik kategóriaként kell jelezni: D = nem szignifikáns jelenlét.

Élőhely természetességi -
degradáltsági értékelése:

a Németh- Seregélyes féle 5-ös skála alapján⁵, 1-2
mondat szöveges kifejtéssel

Élőhely veszélyeztetettsége:

az élőhely hosszú távú megőrzésének esélyei, 1-2
mondat, az élőhely érzékenysége, a klímaváltozás
által kiváltott várható változások/válaszok leírása,
csak a jelenlegi helyzet alapján, a múltbeli helyzet
hosszas vázolása kerülendő, a veszélyeztetettség
mértékének megadása (pl. közepesen veszélyeztetett,
nem veszélyeztetett)

Veszélyeztető tényezők:

az élőhelyre ható legfontosabb tényezők **szövegesen
kifejtve** (nem elég a kód és megnevezés felsorolása),
a 2. fejezetben megadottakkal összhangban.

1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok

A terület Natura adatlapján szereplő valamennyi közösségi jelentőségű növényfajt (A-D) összefoglaló táblázatban kell felsorolni. Itt kell szerepeltetni a IV. és V. mellékleten szereplő közösségi jelentőségű fajokat is.

Részletes információkat csak a jelölő fajokról kell adni a lentiek szerint. A jelölő értékek esetében előre kerüljenek a kiemelt jelentőségűek. Amennyiben egy jelölő érték törlésére tesz javaslatot a terv, a részletes táblázat kitöltése, és a törlési javaslat alapos indoklása szükséges.

Ha a területen a tervkészítéshez kapcsolódó felmérések során új közösségi jelentőségű növényfaj előfordulását bizonyítják, amelyeket jelölő értéknek is javasolnak az adott területre, arra vonatkozóan is részletes adatokat kell szolgáltatni. Ugyanígy kell eljárni a Natura adatlapon D-vel szereplő, de jelölő értéknek javasolt növényfajok esetében is. Az utóbbi két kategóriát külön alcím alatt kell szerepeltetni: „Jelölő értéknek javasolt közösségi jelentőségű növényfajok”. Ha a tervkészítő azt javasolja, hogy egy jelölő érték kerüljön át nincs jelen (NP=not present) kategóriába, akkor a Natura adatlapon megadott korábbi értékek megmaradnak, ez egy jelzés, hogy jelenleg nem található meg az érték a területen, de a jelölő státusza nem változik. Ilyen esetben az eredeti populáció értéket is meg kell adni, mögötte zárójelben pedig jelezni, hogy (nincs jelen, NP).

Irányelv melléklete (II., IV., V.)	Faj név	Populáció ⁶ (országos állományhoz viszonyított arány) (A-D) (csak a II. mellékleteseknél)
--	---------	--

A jelölő vagy annak javasolt növényfajokra vonatkozó részletes információk megadása az alábbiak szerint:

⁵ Az élőhelyek természetességének értékeléséhez a Németh – Seregélyes-féle, 5 fokozatú skálát használtuk (TDO): 1 = Teljesen leromlott / a regeneráció elején járó állapot; 2 = Erősen leromlott / gyengén regenerálódott állapot; 3 = Közepesen leromlott / közepesen regenerálódott állapot; 4 = Jónak nevezett”, „természetközeli” / „jól” regenerálódott állapot; 5 = Természetes állapot.

⁶ A kódok jelölése az országos állománymérethez viszonyított arányt mutatja: A = 100 % $\geq$ p > 15 %; B = 15 % $\geq$ p > 2 %; C = 2 % $\geq$ p > 0 %. Továbbá, minden olyan esetben, amikor egy érintett faj a szóban forgó területen nem szignifikáns mértékben van jelen, ezt egy negyedik kategóriaként kell megadni: D = nem szignifikáns populáció.

Faj neve:	Csillaggal jelölni, ha kiemelt jelentőségű (csillag jelentését magyarázni a táblázat alatt, vagy kiírni hogy kiemelt jelentőségű zárójelben a név után)
Irányelv melléklete:	II.
Faj előfordulásai a területen:	
Állomány nagyság (jelöléskor):	A „jelölés kori” állomány nagyság helyett itt a legfrissebb, a Natura adatlap tervezéshez használt állapota szerinti adatot kell megadni. (pontos érték, tartomány, betűkód, az alábbiak szerint: C = common (gyakori); R=rare (ritka), VR = very rare (nagyon ritka), P = present (előfordul)).
Állomány nagyság (tervkészítéskor):	Ha újabb adatok alapján a Natura adatlaptól eltérés van azt jelezni (ha ismert, az eltérés okát egy mondatban magyarázni, az eltérést szakmai indokokkal kell magyarázni (pl. pontosabb vagy más módszerrel végzett felmérések), az adathiány, illetve felmérés hiánya magyarázatként ne szerepeljen).
Állomány változásának tendenciái és okai:	A kijelölés óta tapasztalható változások leírása, amennyiben ismert, a természetes állományingadozásokat nem kell idevenni, de jelezni szükséges, ha ez okból nem becsülhető a változás.
Faj veszélyeztetettsége:	A faj hosszú távú megőrzésének esélye, csak a jelenlegi helyzet alapján, a múltbeli helyzet hosszas vázolása kerülendő, a veszélyeztetettség mértékének megadása (pl. közepesen veszélyeztetett, nem veszélyeztetett)
Veszélyeztető tényezők:	A fajra ható legfontosabb tényezők szövegesen kifejtve (nem elég a kód és megnevezés felsorolása), a 2. fejezetben megadottakkal összhangban.

1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok

A terület Natura adatlapján szereplő valamennyi közösségi jelentőségű állatfajt (A-D) összefoglaló táblázatban kell felsorolni. Itt szerepeltetni a IV. és V. mellékleten szereplő közösségi jelentőségű fajokat is, amelyek a Natura adatlapon az egyéb fajoknál szereplnének.

Részletes információkat csak a jelölő fajokról kell adni a lentiek szerint. A jelölő értékek esetében előre kerüljenek a kiemelt jelentőségűek. Amennyiben egy jelölő érték törlésére tesz javaslatot a terv, a részletes táblázat kitöltése, és a törlési javaslat alapos indoklása szükséges. Ha a területen a tervkészítéshez kapcsolódó felmérések során új közösségi jelentőségű állatfaj előfordulását bizonyítják, amelyeket jelölő értéknek is javasolnak az adott területre, arra vonatkozóan is részletes adatokat kell szolgáltatni. Ugyanígy kell eljárni a Natura adatlapon D-vel szereplő, de jelölő értéknek javasolt állatfajok esetében is. Az utóbbi két kategóriát

külön alcím alatt kell szerepeltetni: „Jelölő értéknek javasolt közösségi jelentőségű állatfajok”. Ha a tervekészítő azt javasolja, hogy egy jelölő érték kerüljön át nincs jelen (NP=not present) kategóriába, akkor a Natura adatlapon megadott korábbi értékek megmaradnak, ez egy jelzés, hogy jelenleg nem található meg az érték a területen, de a jelölő státusza nem változik. Ilyen esetben az eredeti populáció értéket is meg kell adni, mögötte zárójelben pedig jelezni, hogy (nincs jelen, NP).

Irányelv melléklete (II., IV., V.)	Faj név	Populáció (országos állományhoz viszonyított arány) (A-D) (csak a II. mellékleteknél)
--	----------------	---

A jelölő vagy annak javasolt állatfajokra vonatkozó részletes információk megadása az alábbiak szerint:

Faj neve:	Csillaggal jelölni, ha kiemelt jelentőségű (csillag jelentését magyarázni a táblázat alatt, vagy kiírni hogy kiemelt jelentőségű zárójelben a név után)
Irányelv melléklete:	II.
Faj előfordulásai a területen:	területrész megnevezése, vagy általánosan mely élőhelytípusban fordul elő
Állomány nagyság (jelöléskor):	A „jelöléskori” állomány nagyság helyett itt a legfrissebb Natura adatlapon szereplő adat (pontos érték, tartomány, betűkód, az alábbiak szerint: C = common (gyakori); R=rare (ritka), VR = very rare (nagyon ritka), P = present (előfordul)).
Állomány nagyság (tervekészítéskor):	Ha újabb adatok alapján a Natura adatlaptól eltérés van azt jelezni (ha ismert, az eltérés okát egy mondatban magyarázni, az eltérést szakmai indokokkal kell magyarázni (pl. pontosabb vagy más módszerrel végzett felmérések), az adathiány, illetve felmérés hiánya magyarázatként ne szerepeljen).
Állomány változásának tendenciái és okai:	A kijelölés óta tapasztalható változások leírása, amennyiben ismert, a természetes állományingadozásokat nem kell idevenni, de jelezni szükséges, ha ez okból nem becsülhető a változás.
Faj veszélyeztetettsége:	A faj hosszú távú megőrzésének esélye, csak a jelenlegi helyzet alapján, a múltbeli helyzet hosszas vázolója kerülendő, a veszélyeztetettség mértékének megadása (pl. közepesen veszélyeztetett, nem veszélyeztetett).
Veszélyeztető tényezők:	A fajra ható legfontosabb tényezők szövegesen kifejtve (nem elég a kód és megnevezés felsorolása), a 2. fejezetben megadottakkal összhangban.

1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok

Magyar név	Tudományos név	Védettség (V, FV)	Jelentőség (1-2 mondatban leírni miért fontos a területen)
------------	----------------	-------------------	--

Itt lehet felsorolni a **nem közösségi jelentőségű, a területen előforduló és a tervezés szempontjából is figyelembe vett fajokat**, összhangban a terv 3.1. fejezetével. Teljes körű felsorolás nem szükséges! A jelentőség alatt a területi, regionális jelentőség megadása, magyarázata szükséges pl. a jó állapotú homoki gyepek ritka karakterfaja/a faj egyetlen alföldi állománya él a területen/a sziklagyepek veszélyeztetett faja.

1.3. Területhasználat

Szövegesen is kérjük összegezni 1-2 mondatban a művelési ág és tulajdonosi csoport szerinti megoszlást.

1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás

A tervezési területen a főbb, tényleges művelési ágak százalékos megoszlása (táblázat, ill. 3.2. térkép - *opcionális*)

1.3.2. Tulajdoni viszonyok

Szektorcsoportonkénti megoszlás, az állami esetében zárójelben a területen meghatározó tulajdonosok megadása is szükséges. A magántulajdonosok nevének megadása itt is kerülendő (térkép javasolt, nem kötelező). Minimálisan az a) minta szerinti adatok megadása szükséges. Amennyiben pontos adat nem áll rendelkezésre, közelítő adat megadása is elfogadható. A b) minta szerinti csak *opcionális*, ha van rá adat (csak az egyik táblázat szerepeljen!).

a) táblázat

Tulajdonosi csoport/ kezelő	Kiterjedés (ha) vagy %
-----------------------------	------------------------

b) táblázat

Település neve	hrszt	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonosi csoport/kezelő
----------------	-------	-----------------	-------------	----------------------------

1.3.3. Területhasználat és kezelés

Az aktuális, a területen előforduló területhasználati módok és hatásuk rövid jellemzése. Történeti áttekintést nem kell adni, csak azokat a múltbéli elemeket kiemelni, amelyek a jelenlegi használatot meghatározzák, illetve azokat, amelyek a célkitűzések (célállapot elérése) szempontjából fontosak. Ebben a fejezetben kell a terv 1.7. pontjában felsorolt, előírásokat tartalmazó szakterületi/ágazati tervek természetvédelmi célkitűzésekkel összevetett elemzését elvégezni és a konfliktuspontokat azonosítani.

Ebben a fejezetben ne szerepeljenek javaslatok vagy előírások, mert ezeket a terv vonatkozó részeibe kell beépíteni (elsősorban a 3.2. fejezet).

1.3.3.1 Mezőgazdaság

Főbb földhasználati formák leírása.

1.3.3.2 Erdészet

Körzeti erdőtervből az összesített adatokat javasolt átvenni (fafajra, koreloszlásra, rendeltetésre, üzemmódra, kívánatos célállományra és szerkezetre, erdőállomány-típusok kívánatos arányára, felújítási módokra, korosztály-viszonyok alakítására vonatkozó információk, stb.). Az adatokat a tervezési területre kell aktualizálni, nem egy az egyben vehetők át (különösen kis kiterjedésű tervezési terület esetén kell erre figyelni). Az erdők esetében a tulajdonviszonyok figyelembe vétele és feltüntetése is fontos. Ehhez információ az alábbi oldalon érhető el:

<http://erdoterkep.nebih.gov.hu>. További információ az Erdészeti Információs Rendszeren (ESZIR) keresztül is elérhető.

1.3.3.3. Vadgazdálkodás, halászat, horgászat

A terv 1.7 fejezetében felsorolt tájegységi vadgazdálkodási tervek és üzemtervek főbb adatainak megjelenítése, a gazdálkodás jellegének rövid bemutatása, a halászati és horgászati hasznosítás alatt álló vízterületek, a tevékenység mértéke, jellege, hatásai. A halgazdálkodási tervek mellett a területen található halastavak üzemeltetési tervét is figyelembe kell.

1.3.3.4. Vízgazdálkodás

A területen található vízterek megnevezése, kiterjedése, jelentősége, kezeljük, a kezelés-gazdálkodás módjának, jellegének ismertetése az adatforrás megadásával.

1.3.3.5. Turizmus

Módjának jellemzése, mértéke, hatása (<http://turistautak.hu/>).

1.3.3.6. Ipar

Az ipari tevékenység típusa, területfoglalása, hatása.

1.3.3.7. Infrastruktúra

Vonalas létesítmények, egyéb létesítmények elhelyezkedése, területfoglalása, hatása. A közutakat a közútkezelőkkel való hatékonyabb egyeztetés érdekében a hivatalos kódjukon is javasolt megadni (<http://www.utadat.hu/>).

1.3.3.8. Egyéb

Itt javasolt a területrendezési tervekből a területre vonatkozó részek rövid ismertetése, a területfelhasználási egységbe sorolások és a hatások értékelése.

2. Felhasznált irodalom

Az adott terület vonatkozásában releváns, a tervezés során felhasznált irodalmak feltüntetése.

A Natura 2000 fenntartási tervek készítéséről szóló útmutató aktuális változatát minden esetben kérjük hivatkozni.

3. Térképek

A kezelési terv dokumentációhoz tartozó minden térképen legyen sorszám, cím, jelmagyarázat, egy-két település név a tájékozódáshoz, északjel, méretarány, dátum.

A tematikus térképekhez felhasznált alaptérképek méretaránya, a felmérések alapossága, illetve az előállított térképmű információ tartalma olyan részletességű legyen, hogy a térkép alkalmas legyen az optimális természetvédelmi kezelés meghatározásához.

A tematikus térképek megjelenítése/dokumentálása/nyomtatási nagysága a könnyebb kezelhetőség érdekében lehetőség szerint A4 ill. A3 formátumú legyen.

A térképekre vonatkozó egységes követelmények:

- alaptérkép: ortofotó (forrás feltüntetésével); az áttekintő térkép esetében (különösen a nagy területeknél Gauss-Krüger rendszerű vagy EOTR szerinti szelvényezésű topológiai alaptérkép használata is elfogadott);
  - méretarány feltüntetése, aránymérték (scale bar) szerepeltetése;
- jelmagyarázat: az egyes kategóriák elkülönítésére színezés javasolt (pl. ÁNÉR kategóriák, kezelési egységek). A jelmagyarázatban az élőhelyi kategóriák kódjához tartozó megnevezésnek, illetve védett területtípusok teljes megnevezésének szerepelni kell. Ha másképp nem oldható meg, a jelmagyarázat külön oldalon is szerepelhet. Ha több térképhez vonatkozik, akkor elég egyszer szerepeltetni.
- település külterület határok és településnevek feltüntetése tájékoztatóként.

A térképeken az egyes rétegek nevének megadása a jelmagyarázatban úgy történjen, hogy az egyértelműen jelezze az adattartalmat (pl. NPTKTT.shp helyett védett természeti területek; közigatar_shp helyett település közigazgatási határa).

Kötelező térképek a 275/2004 (X.8.) Korm. rend. szerint

3.1. Áttekintő térkép: a tervezési terület és az országos jelentőségű védett természeti területek határa (beleértve az ex lege védett természeti területeket is). A tervezési területtel átfedő Natura 2000 területet fel kell tüntetni (ha több átfedő terület az áttekinthetőséget zavarja, külön térképen is megadható a védelemmel és a más Natura 2000 területtel való átfedés), más (közeli) Natura 2000 területek feltüntetése csak abban az esetben javasolt, ha nem zavarja az áttekinthetőséget.

3.2. Művelési ágak: a tervezési területen a tényleges földhasználatnak megfelelő főbb művelési ágak egyszerűsített feltüntetése. (ennek a kezelési egységek alkalmazása miatt már nincs jelentősége, ezért ennek a térképnek az elkészítése **opcionális**).

3.3. és 3.4. Élőhelytípusok: ÁNÉR kategóriák és a közösségi jelentőségű élőhelytípusok szerint (összevont térképen is megjeleníthető):

Amennyiben a két kategória egy térképen van megjelenítve, ahol az ÁNÉR kategória megfeleltethető a közösségi jelentőségű jelölő élőhelytípusnak, ott annak a kódját zárójelben kell az ÁNÉR kategória mögött feltüntetni. A térképen javasolt az országos jelentőségű védett természeti területek határát is feltüntetni (beleértve az ex lege védett természeti területeket is). A jelmagyarázat tartalmazza a kategóriák/élőhelytípusok megnevezését is, ne csak a kódokat. Ha a térképre nem beszerkeszthető, akkor külön oldalon szerepeljen.

Egyéb térképek (opcionális):

A tervezők által szükségesnek tartott a kötelezőkön túli egyéb térképek, amelyek teljesítik a térképekre megadott egységes követelményeket.

Javasolt irodalom, hasznos linkek

ASZALÓS R. ÉS GÁLHIDY L. (szerk.) (2015): Natura 2000 erdőterületek kezelése. Bábakalács füzetek 20. – Bükki nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 56 oldal.

BÖLÖNI J., MOLNÁR ZS. ÉS KUN A. (szerk.) (2011): Magyarország élőhelyei, vegetációtípusok leírása és határozója ÁNÉR 2010. – Magyar Tudományos Akadémia Botanikai és Ökológiai Kutatóintézete, Vácrátót, 439 oldal.

FRANK T. ÉS SZMORAD F. (2014): Védett erdők természetességi állapotának fenntartása és fejlesztése. ROSALIA kézikönyvek 2. – Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 160 oldal (ISBN 978 615 5241 12 3)

HARASZTHY L. (szerk.) (2014): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon. – Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány, Csákvár, 956 oldal.

GALLAI ZS. (szerk.) Módszertani kézikönyv a Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez. Készült „A fenntartható természetvédelem megalapozása a magyarországi Natura 2000 területeken” (Svájci-Magyar Együttműködési Program, SH/4/8), 2016. február, 170 pp. (ISBN: 978 963 269 554 9)

KORDA M. (szerk.) (2016): Az erdőgazdálkodás hatása az erdők biológiai sokféleségére. Tanulmánygyűjtemény – Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 679 oldal. (ISBN 978 615 5241 19 2)

KRAUS, D., BÜTLER, R., KRUMM, F., LACHAT, T., LARRIEU, L., MERGNER, U., PAILLET, Y., RYDKVIST, T., SCHUCK, A., & WINTER, S. (2016): Catalogue of tree microhabitats – Reference field list (Fák mikroélőhelyeinek katalógusa – referencialista terepi felvételezéshez). Integrate+ Technical Paper. 16 p.

Internetes oldalak:

1. www.termeszetvedelem.hu
2. www.naturaterv.szie.hu
3. www.natura.2000.hu
4. <http://www.vizugy.hu/index.php?module=vizstrat&programelemid=149>
[alapján](#)
5. http://www.integrateplus.org/uploads/media-center/catalogues/Catalogue_Tree-Microhabitats_Reference-Field-List_Final_HU.pdf

Mellékletek

- 1. melléklet: Veszélyeztető tényezők listája**
(külön fájlban csatolva – 1melleklet_veszelyezetteto tenyezok.doc)
- 2. melléklet: Kezelési előírás-javaslatok listája**
(külön fájlban csatolva – 2melleklet_Natura_ eloirasok_javaslatok.xls)
- 3. melléklet: A 2014-2020 időszakra szóló Vidékfejlesztési program alapján elérhető agrártámogatások**
(külön fájlban csatolva – 3melleklet_Agrártámogatások.doc)